

ЈОВАН ЦВИЈИЋ
ЖИВОТ И ДЕЛО
(1865–1990)

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА

КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ — 37

ТАТЈАНА КОРИБАНАЦ

ЈОВАН ЦВИЈИЋ
ЖИВОТ И ДЕЛО
(1865—1990)

БЕОГРАД
1990

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА захваљује се Архиву САНУ, Историјском институту САНУ, Педагошком музеју, Архиву Србије, Спортском друштву ПАРТИЗАН, ЈИК банци, Зорици Јањић, архитекти Слободану Дрињаковићу и сликару Емилу Костићу, уз чију је сарадњу и помоћ реализована изложба и израђен пратећи КАТАЛОГ.

На насловној страни: Емило Костић, ЈОВАН ЦВИЈИЋ,
цртеж тушем, Београд, октобар 1990.

ПЕТ ГОДИНА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА

1865. 12. октобар. Рођен је у типичној породици тога доба. Преци делом староседеоци, делом досељеници из једне од оних бројних сеоба које су вековима српски живал, што од глади што од зулума, носиле од југа ка северу. Занимали су се попут својих суседа, а и других балканских савременика, земљорадњом и ситном трговином; не сасвим сиромашни али никад ни богати, тек толико да се преживи. А и околина типично балканска — мешавина староседелаца и досељеника, граница близу, а преко и друга држава и различите вере, али и рођаци и земљаци истих обичаја и језика. О прошлости се обавестио из народних песама, историју је доживео путем ратова (први, српско-турски, упамтио као десетогодишњак), околину је упио оком и разумом. Школовао се у родном месту, затим од 1879. у гимназији у Шапцу, па од 1881. у Београду. Отац, како се тада говорило, „шпекулант” без „ситне и крупне стоке” и без „капитала у радњи” није могао да га школује, те је млади Јован сопственим трудом успео да себи обезбеди „благодејање”. Уместо жељене медицине он од 1884. до 1888. године студира географију на београдској Великој школи, одлази на прва научна истраживања и пише прве, али не и почетничке, научне радове. Месец и по дана је као добровољац учествовао у српско-бугарском рату а отпуштају га као малолетног. Ипак „да би помогао, колико могу, пријавио сам се војној болници... и ту сам био за све време док је било рањеника” писао је Савету Велике школе 1886. године. Из детињства је понео урођену бистрину, смисао за опажање, осетљивост за друге, уздржаност и снажно национално осећање. Школовањем се све то продубило, оснажило и чинило личност научника Јована Цвијића.

*

1889. Беч. Сусрет са „великим светом” и добрым универзитетом. На њему је као изабраник српске Владе, која је хитајући да развојем стигне Европу знала да је нужно претходно створити сопствену науку, и зато је најмарљивије младиће послала у најбоље стране школе. Цвијићу је био постављен тежак задатак: да учи физичку, политичку, картографску, административну, статистичку и историјску географију, затим климатологију, јестаственицу, геодезију и астрономију, да се практично обучи у Гео-

графском институту, и најзад, да на Политехничкој високој школи студира метеорологију и климатологију. Питомац Цвијић је за три године све постигао. Докторирао је у децембру 1892. са тезом о „Карсту”. Он није само учио код професора Албрехта Пенка већ му је постао сарадник и пријатељ. Обојица научници, превасходно физички географи, су упркос политичким токовима који су раздвојили њихове земље и рату у којем су се залагали за супротне идеале, наставили да одржавају међусобну научну сарадњу и цене научни резултат. Зато није чудно што је у фебруару 1919. док је Немачка још видала ране недавног пораза, а Цвијић се у Паризу борио за границе нове државе, професор Пенк желео и смео да усред Берлина ода признање резултатима свог млађег колеге. Нити се Цвијић икада одрекао свог професора. У Бечу се научио поштовању науке и научном раду, сарадњи са светом и колегама, ослањању на резултате претходника. Понашао се складно свом начелу: чувати се од рђавих туђинских утицаја, неговати сопствено, самосвојно, уз оплемењивање најбољим резултатима страних култура. Са те културне стране Беч је на њега много утицао, мада га политички никада није прихватао.

*

1893. Изабран је за редовног професора Велике школе, а 1905. за професора новооснованог Београдског универзитета. Од тада до краја живота ће његова делатност бити непосредно везана за Универзитет. Како у начелу студирање није одвајао од научног рада, тако је и у пракси повезивао рад са студентима и научно истраживање. Држећи се сам строгих научних и животних принципа, преносио је то и на студенте упозоравајући их да се клоне сујете и страсти, да искрено испитају сопствене могућности, да избегавају речи и стварају дела... У 31-ој години изабран је за дописног члана Српске краљевске академије, председник је постао 1921. У два маха — 1906/1907 и 1919/1920 — био је ректор Београдског универзитета. Професор на Сорбони 1917—1919, предавач на многим светским угледним научним склоповима, носилац бројних признања, покретач више гласила и библиотека. Основао је Географски завод на Универзитету, а затим 1910. и Географско друштво са задатком да научно и стручно ради, превасходно на испитивању „српске земље и осталих делова Балканског полуострва” упркос и личном опрезу због „слабих наших способности за заједнички рад већих размера”. Саветовао је млађе: „што год више од себе дајете, све ће вам се више враћати”. А сам је неуморно истраживао и стварао „за нека даља поколења” из области физичке географије, геоморфологије, антропогеографије, етнологије, картографије... Због тога су до данас његово „Балканско полуострво”, „Геоморфологија”, „Антропогеографија” и други радови остали класична научна дела. Као што је и сам постао класик јер је и на улазу у Краљевско Географско Друштво у Лондону у бронзи уклесано његово име.

*

1903. Промена династије у Србији са новим демократским процесима, јачање идеје о јединству јужнословенских народа, свест о потреби ослобађања „браће” која живе у суседним монархијама, отворила је ново поље Цвијићевог деловања — бављење националним питањима народа и земље

којима је припадао. Себе је сматрао „човеком од мисли” и није желео да се укључује у политику која је захтевала „човека од акције” или је био истовремено и сам суочен, како сопственим животом тако и истраживањима, са националним проблемима доба којем је припадао. Истраживањима је стекао знања о народима и простору, лични ангажман опредељивао је патриотизам и тежње времена које је живео. Поред бројних радова са националном, етнографском, односно географском тематиком о балканском простору који су због опште признate научности и објективности били поуздана основа не само домаћих и страних научника, него и политичара, он се у неколико махова и сам ангажовао да непосредно суделује у доношењу одлука од којих је зависила будућност његовог народа. Отишао је у Лондон 1906. са задатком да појасни питање Македоније; 1908 постао је симбол српског протеста против аустроугарске анексије Босне и Херцеговине ...

*

1918. Први светски рат је био и најтежки и највећи његов национални задатак. Сагласно свом дубоком убеђењу он је од првог дана написима, картама, па и непосредно изнетим доказима, уверавао оне од чијих је одлука често зависила судбина малих народа, да је нужно на Балкану створити велику државу сродних југословенских народа, и тако не само ујединити Србе расуте широм тог простора већ и омогућити свим Југословенима да живе у самосталној заједничкој држави. Тежио је да нова заједница буде грађанска парламентарна демократија и да се због историјских, верских, „племенских” и културних особитости организује као савезна држава (*United States of Jugoslavia*). Увек дубоко проницљив и зналац појава дугог трајања предвиђао је да процес заједничког живљења неће бити нити лак нити једноставан, већ да ће напротив бити пројект сукобима и неразумевањима (које ће, по њему, потицати политичари) али уз боље упознавање и толеранцију осетиће се „духовне, моралне и материјалне предности” заједничке државе. Ратни напор за остварење државе којој је тежио, чију је територију управо он означио и чијем настанку је веома допринео, наставио је на Конференцији мира у Паризу, затим на плебисциту у Корушкој. Да би била онаква какву је желео председавао је Југословенском демократском лигом. Али, није у свему успео, јер је превасходно остао научник, један од највећих које смо икада имали.

Љубинка Трговчевић

ЈОВАН ЦВИЈИЋ — ЖИВОТ И ДЕЛО (1865—1990)

Ове године славимо 125 година сд рођења Јована Цвијића, великана српске и југословенске науке, једног од првих професора Београдског универзитета (основаног 1905), доживотног председника СКА, оснивача Географског завода, Српског географског друштва и покретача Гласника СГД, чије име, научни резултати и културно-политичка мисија и данас чине саставни део наше и светске интелектуалне баштине.

Сарадњом Музеја Јадра из Лознице, града у којем је Јован Цвијић рођен на далеки Михољдан 1865, и Музеја града Београда који данас чува његову заоставштину у Меморијалном музеју — кући у којој је живео и стварао до смрти 1927. године, организована је изложба о животу и делу Јована Цвијића.

Представљајући једног од првих свестрано и модерно образованих научника с краја XIX и почетка XX века данашњим генерацијама и нараштајима, желимо да их за тренутак вратимо у прошлост и историју, ону која дубоко и важно повезује не само науку некадашњу и садашњу, него и културу, традицију и хуманизам уопште.

Ипак, наша јавност још увек не зна довољно о личности Јована Цвијића и његовом научном стваралаштву, нарочито о национално-политичком раду. Објављивање I кола САБРАНИХ ДЕЛА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА (1988) са опширним уводом недавно преминулог историчара, последњег Цвијићевог ученика и савременика, академика Васе Чубриловића, први је корак у приближавању и критичком представљању научног дела Јована Цвијића.

Као личност, издвајао се својим образовањем и знањем, доследном научном критиком, неуморним истраживачким радом у многим дисциплинама. Образован, строг према себи и неумољиво искрен према другима, био је изузетно цењен и поштован међу сарадницима, студентима, пријатељима и колегама са европских универзитета и институција. Трагајући за суштином и пореклом природних појава на Балканском полуострву, откривао је изворну лепоту и снагу фолклорне традиције и уметности народа, за чију је будућност, на неки начин, истраживао прошлост.

На овој изложби представљен је музејски материјал из Легата Јована Цвијића (фотографије, архивалије, географске карте, бележнице, књиге, часописи и сепарати) који се налази у Музеју града Београда од 1968. године, када је Меморијални музеј отворен за посетиоце и јавност.

Музеј Јована Цвијића смештен је у кући у којој је Цвијић живео и радио пуних 20 година. Подигнута је 1905. по његовим нацртима и жељама, а ентеријер је урадио познати сликар и декорактер тог времена Драгутин Инкиостри Медењак. Кућа је, како због значаја личности која је у њој живела, тако и због своје оригиналности и лепоте у изради зидних декорација, 1963. заштићена као споменик ултуре од посебног значаја за Републику.

За потребе реализација ове поставке преснимљен је и део преписке Јована Цвијића са многим истакнутим културним и политичким личностима српске, југословенски и европске јавности. Данас се преко 5000 писма чува (и спрема за објављивање) у Архиву САНУ.

Поставка хронолошки прати рођење и школовање Јована Цвијића у Лозници, његов одлазак у Шабац, Београд, а након тога у Беч на студије географије. Докторирањем на тамошњем Универзитету код чувених бечких професора, завршава се значајан период у којем је Цвијић већ јасно и дубоко опредељен за научни и истраживачки рад.

У следећем раздобљу смењују се многобројне екскурзије по Балканском полуострву са радом на Београдском универзитету, Српској краљевској академији, Географском заводу. Као изузетно цењен и поштован научник, често борави и држи предавања на европским катедрама, о чему сведоче многобројне дипломе, повеље и медаље. Најзначајнија је, свакако, златна медаља Географског друштва из Њујорка (1924).

Непресушне енергије, радознао за природу и људе које је сретао, Цвијић је користио сваки тренутак да бележи, црта, скицира, разговара, тражећи у свему научно објашњење, критичност, објективност и рационално закључивање.

Резултат тог богатог и стваралачког живота је, између остalog, објављивање капиталних дела из области географије, геоморфологије и антропогеографије, БАЛКАНСКО ПОЛУОСТРВО И ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ (1922), ГЕОМОРФОЛОГИЈА I и II (1942. и 1926), и друго.

Прослава јубилеја 125 година од рођења Јована Цвијића прилика је да та остварења предамо са пуно поверења новим научним нараштајима, као изворе за проучавање постанка и развоја Балканског полуострва.

Завршавамо овај увод речима самог Јована Цвијића: „...У колико из веће историске даљине буде посматран мој рад од стране бољег научника, моћи ће се и боља оцена рада дати. Али ја никада не заборављам ово: када се узму дуги размаци времена, све су истине привремене. Ми смо се сви у науци пењали једни другима на рамена. Ничега се више не треба чувати од гордости...”

(Београд, 1924)

ЈОВАН ЦВИЈИЋ — ХРОНОЛОГИЈА ЖИВОТА

1865. 12. октобра рођен у Лозници, у трговачкој породици Марије и Тодора Цвијића, као треће од шесторо деце.
- 1872—1876. Завршио Основну школу у Лозници.
- 1877—1879. Похађао прва два разреда Гимназије у Лозници.
- 1879—1881. Прешао у Шабац, где завршава трећи и четврти разред, показавши већ тада необичну даровитост за географију.
- 1881—1884. Завршио у Београду четири разреда Више гимназије и матурирао са одличним успехом; осим друштвених све више га интересују природне науке.
- 1884—1888. Заузимањем професора географије Владимира Карића, уписао се на Природно-математички одсек Филозофског факултета на Великој школи; предавања слушао код чувених професора Димитрија Нешића, Богдана Гавриловића, Симе Лозанића, Јована Жујовића, Милана Батута и Саве Урошевића.
- 1886—1887. Под вођством геолога Јована Жујовића кренуо на прве научне екскурзије по источној Србији.
1889. Министарство просвете одобрило Цвијићу стипендију за студије географије у Бечу; предавања најдуже слушао код професора Албрехта Пенка и Едуарда Сиса.
- 1889—1892. Учествовао на научним екскурзијама својих бечких професора, али и сам почeo да истражујe карстне области југословенских земаља.
1892. Одбранио докторску дисертацију на Универзитету у Бечу и добио велика признања угледних европских географа.
1893. Постављен за професора географије на Великој школи у Београду.

1894. Оснива Географски завод, који постаје средиште научно-истраживачког рада из области географских наука.
1898. Организова велика научна истраживања у Турском царству.
1900. Проглашен за редовног члана Српске краљевске академије наука, у чијим је издањима објавио највећи део својих радова.
1905. Уредбом о установљењу Универзитета у Београду, постао један од његових првих наставника, држећи опште и посебне курсеве из физичке географије и геоморфологије, семинарска вежбања и организујући екскурзије са студентима.
1906. Објавио у Београду прву књигу изузетно значајног научног дела „Основе за географију и геологију Македоније и старе Србије”.
- 1907/8. Постављен за ректора Универзитета у Београду.
1908. Организовао научно путовање по Далмацији, Херцеговини и Црној Гори.
1910. Основао Српско географско друштво, прво географско друштво на Балкану; направио исте године велике екскурзије по Македонији и Старој Србији.
1911. Оженио се Љубицом Крстић.
1912. Изашла прва свеска „Гласника Српског географског друштва”, који је Цвијић основао и уређивао.
1913. Организује велико истраживање у Проклетијама.
1914. Након објаве рата, на позив регента Александра, одлази у Ниш и Крагујевац да помогне Влади и Врховној команди.
1915. У Лондону активно радио у Југословенском комитету.
1916. У Нешателу (Швајцарска), организовао давање енглеских стипендија српским ђацима који су се тамо школовали.
1917. Држао предавања у Паризу, на Сорбони.
1918. Одређен за првог експерта у одељењу за „етнографске границе”, у делегацији за Мировну конференцију.
1919. Изабран за председника територијалне секције Делегације Краљевине С.Х.С. на Конференцији за мир у Паризу; присуствовао свечаном потписивању мира у Галерији огледала у Версају.
- 1919/20. По други пут изабран за ректора Универзитета у Београду.

1920. Нагло погоршаног здравственог стања, отишао на лечење у Беч и Карлове Вари.
1921. Изабран за председника Српске краљевске академије наука, на којем је положај остало до kraja живота.
- 1922—1924. Држао предавања у Сплиту и Осијеку; иако измучен тешким нападима астме, наставио истраживања у пределима источне Србије.
1924. Изабран за јединог почасног председника на I конгресу географа и етнографа у Прагу.
1924. Објавио у Београду I књигу „Геоморфологије”.
1925. Након предавања о феномену карста на Сорбони, организовао истраживања по југозападној и јужној Француској.
1926. Објављивање II књиге „Геоморфологије” дочекао тешко болестан.
1927. 16. јануара Јован Цвијић је умро, у кругу најближих пријатеља, у свом дому у Београду.

КАТАЛОГ

ФОТОГРАФИЈЕ

- 1 ЛОЗНИЦА, родно место Јована Цвијића, снимљена почетком века.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 2 РОДНА КУЋА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Лозница, снимљено око 1911.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 3 МАТУРАНТИ I БЕОГРАДСКЕ ГИМНАЗИЈЕ, 1884.
Седе: у средини директор Ђура Козарац, с леве стране проф. Светозар Видаковић, са десне проф. Марко Леко. Младићи стоје. До проф. Видаковића стоји Јован Цвијић.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 4 ПОРТРЕТ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, око 1876.
 $7,4 \times 11,3$
Музјеј града Београда, ЈЦ 246
- 5 ПОРТРЕТ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, 9. новембар 1909.
 $15,2 \times 22,8$
Музјеј града Београда, ФП 1615
- 6 ЈОВАН ЦВИЈИЋ — ПОРТРЕТИ
(1882, 1896, 1901 и 1926)
копије
Оригинали у Музеју града Београда
- 7 ВЛАДИМИР КАРИЋ
Цвијићев наставник географије у Шапцу. Када га је Јован Цвијић обавестио да нема могућности за студије медицине у иностранству, Карић му је предложио да слуша географију на Великој школи у Београду. Касније му је пружао драгоцену помоћ за време студија у Бечу.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 8 АЛБРЕХТ ПЕНК, Беч 1895.
Цвијићев професор са студија у Бечу, чија је предавања из опште и математичке географије, хидрографије и геоморфологије слушао за све време

- студија. Цвијић је редовно посећивао Пенкове семинарске часове и пратио га на обавезним екскурзијама. Катедра на челу са Пенком, Сисом, Томашевом, Ханом и Тулом била је у то време једна од водећих у Европи.
- 10,5 × 16,4
Музеј града Београда, ЈЦ 1214
- 9 ЈОВАН ЦВИЈИЋ НА ПЛАНИНИ РИЛИ, 1896.
J. Цвијић је у друштву бугарског колеге геолога.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 10 ЈОВАН ЦВИЈИЋ У МАНАСТИРУ ВРАТЬЕВШНИЦА, 19. јуна 1900.
J. Цвијић у друштву неколико мушких особа, седи други с десне стране.
Фотографија снимљена приликом екскурзије по источној Србији.
33 × 25
Музеј града Београда, ЈЦ 103
- 11 ПРВИ ПРОФЕСОРИ БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА, Београд 1905.
Јован Цвијић је био један од првих осам професора, који су 1905. постављени на новооснованом Универзитету (Цвијић седи други с десне стране). Предавао је физичку науку са антропогеографијом.
При Катедри географије остао је Географски завод (основан 1893), као важно средиште проучавања географских наука.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 12 ЕНТЕРИЈЕР КУЋЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА У БЕОГРАДУ
Кућа је данас споменик културе од посебног значаја, између осталог и због лепоте ентеријера који је уредио почетком века Драгутин Џинкиостри Медењак. На фотографијама су: камин у улазном холу, детаљ осликане таванице у радној соби, лустер у Салону за гости, ентеријер „клавирске собе“ Љубице Цвијић. Кућа је од 1968. године отворена за јавност и посетиоце и у њој је смештен Меморијални музеј Јована Цвијића.
- 13 КАПЕТАН-МИШИНО ЗДАЊЕ, снимак крајем XIX века.
У Капетан-Мишиној задужбини Цвијић је обављао неке од својих најзначајнијих дужности — био је професор географије на Великој школи, основао Географски завод и два пута био ректор Београдског универзитета. Лево од здања је чувена књижара Велимира Валожића.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 14 ЈОВАН ЦВИЈИЋ СА УЧЕНИЦИМА ПРЕД ПОЛАЗАК НА ЕКСКУРЗИЈУ,
снимљено почетком века.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 15 ЈОВАН ЦВИЈИЋ НА ЕКСКУРЗИЈИ ПО ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ, почетком века.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 16 ПОРТРЕТ ЈУБОМИРА СТОЈАНОВИЋА
Био је велики пријатељ и сарадник Јована Цвијића на пословима у Академији и на Универзитету; професор Универзитета, секретар Српске краљевске академије наука, научник и политичар, три пута министар просвете.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 17 ЈОВАН ЦВИЈИЋ СА СУПРУГОМ У ДРУШТВУ МЛАДЕ ЖЕНСКЕ ОСОБЕ,
приликом посете Риму, 1913.
Снимак начињен у аутомобилу.
копија
Оригинал у Музеју града Београда

- 18 ЈОВАН ЦВИЈИЋ НА КОНФЕРЕНЦИЈИ МИРА У ПАРИЗУ, 1919.
Јован Цвијић је, као најбољи познавалац Балканског полуострва, био председник Етнографско-историјске секције у оквиру Делегације научних експерата. У Секцији су се налазили најбољи научни радници који су познавали историјско-етнографске односе југословенских народа и њихових земаља са суседним земљама, према којима је требало утврдити границе.
(на фотографији Јован Цвијић седи за сточићем у првом реду)
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 19 ЈОВАН ЦВИЈИЋ СА МЕШТАНИМА У ЦАЗИНУ, 1921.
 $15,5 \times 10,9$
Музеј града Београда, ЈЦ 108
- 20 ЈОВАН ЦВИЈИЋ НА ЕКСКУРЗИЈИ, 1923.
Фотографија снимљена на путу Јеловик—Извор—Сврљиг. Цвијић је на коњу, у друштву два сељака.
 $16,4 \times 12,5$
Музеј града Београда, ЈЦ 113
- 21 ЈОВАН И ЉУБИЦА ЦВИЈИЋ У КАМНИШКИМ АЛПИМА, 1923.
Љубица Цвијић је била одани и неуморни пратилац свог супруга на његовим многобројним путовањима. Захваљујући томе, Јован Цвијић је мање осећао терет своје тешке и иссрпљујуће болести.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 22 ЈОВАН ЦВИЈИЋ У ДРУШТВУ МЕШТАНИНА, Пирот 1923.
Фотографија је настала за време једног од уобичајених сусрета Јована Цвијића са житељима крајева које је истраживао. Велики део грађе о пореклу насеља, миграцијама становништва, народним обичајима и начину живота, прикупљен је у оваквим сусретима и разговорима.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 23 ЈОВАН ЦВИЈИЋ НА ПАЛУБИ БРОДА У ДРУШТВУ ФРА МАРУНА НА ПУТУ ШИБЕНИК—СПЛИТ, 1923.
Фра Марун је био управник Музеја у Кинину, Цвијићев сарадник и пријатељ.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 24 ЈОВАН ЦВИЈИЋ СА СУПРУГОМ И САРАДНИЦИМА НА „ЦРВЕНОМ ЈЕЗЕРУ” ИZNAD ИМОТСКОГ, 20. септембар 1924.
Цвијић је језеро обишао и истраживао у оквиру дуже екскурзије по Босни, Херцеговини и једном делу Далмације.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 25 ФОТОГРАФИЈА ПИСАЋЕГ СТОЛА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
Сто је изгорео приликом бомбардовања Београда 1944, а у то време налазио се у Географском заводу, са осталим деловима радне собе и личном библиотеком Јована Цвијића.
Музеј града Београда, ЈЦ 1480
- 26 ФОТОГРАФИЈА СА САХРАНЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, БЕОГРАЂАНИ ОДАЈУ ПОШТУ ИСПРЕД КАПЕТАН-МИШИНОГ ЗДАЊА, Београд, јануар 1927.
 $13,9 \times 8,7$
Музеј града Београда, ЈЦ 188
- 27 ФОТОГРАФИЈА СА САХРАНЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, СНИМАК ПОВОРКЕ НА ТЕРАЗИЈАМА, Београд, јануар 1927.
 $13,9 \times 8,9$
Музеј града Београда ЈЦ 196

- 28 ЉУБИЦА ЦВИЈИЋ СРЕЋУЈЕ ЗАОСТАВШТИНУ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 30-их година.
Након смрти свог супруга, Љубица Цвијић је водила послове око публиковања његових дела. Оставила нам је драгоцене белешке о рукописима и преписци Јована Цвијића, и тиме омогућила потпуније изучавање његовог живота и дела данас.
копија
Оригинал у Музеју града Београда

ГЕОГРАФСКЕ КАРТЕ

- 29 ПОЛИТИЧКО-ЕТНОГРАФСКА СКИЦА МАКЕДОНИЈЕ И СТАРЕ СРБИЈЕ
Аутор Јован Цвијић.
 $39,3 \times 32,9$
Музеј града Београда, ЈЦ 1464
- 30 ГЕОГРАФСКА КАРТА АЗИЈЕ СА КОМЕНТАРИМА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА,
1891.
 $47,5 \times 38$
Музеј града Београда, ЈЦ 1478
- 31 КАРТА КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА, Беч 1922.
Аутор Јован Цвијић. Карту су израдили Ј. Грегор и Антоније Лазић, издање Ђорђа Јосимовића. Издање ћирилицом и латиницом.
 165×140 , размер 1 : 500.000
Музеј града Београда, ЈЦ 1479
- 32 КАРТА ЕКСКУРЗИЈА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА ПО БАЛКАНСКОМ ПОЛУОСТРВУ И ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ ЗЕМЉАМА ОД 1888—1925.
Према подацима из ДНЕВНИКА Љубице Цвијић, Јован Цвијић је осим Балканског полуострва прошао све области некадашње Аустро-Угарске, Алпе Дахштајн, француске Алпе и јужну Француску, Немачку, Швајцарску, јужну Русију, полуострво Крим, фјордове у Скандинавији, Норвешку до Трондхјама, скоро целу Италију, Сицилију, јужне Карпате и Малу Азију непосредно према Дарданелима. Карту је приложена уз ГЛАСНИК СГД за 1925.
копија
Оригинал у Музеју града Београда

АРХИВАЛИЈЕ

- 33 КОНЦЕПТ МАТУРСКОГ РАДА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 1884.
Рад је из области књижевности, односи се на стваралаштво у Дубровнику и Далмацији у XVI и XVII веку.
Хартија светлосмеђа, писано црним мастилом, само на левој половини странице, 2 листа (1 + 1).
 21×34
Музеј града Београда, ЈЦ 1224
- 34 РЕШЕЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ КОЛИМ СЕ ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ ОДОБРАВА СТИПЕНДИЈА ЗА СТУДИЈЕ ГЕОГРАФИЈЕ, Београд 1889.
копија
Оригинал у Архиву Србије
- 35 ИНДЕКС ЈОВАНА ЦВИЈИЋА СА СТУДИЈА, Беч 1889.
копија
Оригинал у Архиву Универзитета у Бечу
- 36 МИШЉЕЊЕ ПРОФЕСОРА АЛБРЕХТА ПЕНКА О ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Беч 1892.
копија
Оригинал у Архиву Универзитета у Бечу

- 37 ПРОТОКОЛ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Беч 1892.
копија
Оригинал у Архиву Универзитета у Бечу
- 38 ДИПЛОМА О ПРОМОЦИЈИ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА ЗА ДОКТОРА НАУКА,
Беч, 4. фебруар 1893.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 39 БЕЛЕЖНИЦА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, 1892.
На бележници наслов на немачком MORFOLOGIE. Обухвата записи са путовања-експедиција, на немачком и српском. Писано оловком и црним мастилом.
 $12 \times 19,2$
Музеј града Београда, ЈЦ 261
- 40 ПИСМО БРАНИСЛАВА НУШИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Битолј 1893.
Јован Цвијић је водио богату преписку са многим познатим личностима из света културе и уметности. У писму Цвијићу Нушић пише о приликама у Битолју где је био конзула.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 41 ПУТНА ИСПРАВА (ТЕСКЕРА) НА ИМЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Солун 1898.,
којом Солунски вилајет дозвољава српском научнику и географу путовање
кроз Турско царство. Уз текст на турском дат превод на српски.
копија
Оригинал у Музеју града Београда
- 42 ПИСМО АЛЕКСАНДРА БЕЛИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, у којем му се обраћа
са молбом да му помогне око избора за ванредног професора на Великој
школи у Београду, 22. октобар 1901. Писано црним мастилом на жућкастој
хартији, 2 1 (1 + 1)
Архив САНУ, 13484/83 (1)
- 43 ПИСМО ЈОВАНА ЕРДЕЉАНОВИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Београд, 5. но-
вембар 1901.
Јован Ердељановић је био близки сарадник Јована Цвијића на пословима
у Географском заводу. У писму шаље извештај о изради географских
карата по Цвијићевим упутствима.
Писано црним мастилом на сивкастој хартији, 2 1.
Архив САНУ, 13484/394/I-7
- 44 УКАЗ О ИМЕНОВАЊУ ПРВИХ ОСАМ ПРОФЕСОРА УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ (МЕЂУ ЊИМА ЈЕ И ДР ЈОВАН ЦВИЈИЋ), Београд 1905.
копија
Оригинал у Архиву Србије
- 45 ЛЕГИТИМАЦИЈА БР. 478 НА ИМЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, РЕКТОРА БЕО-
ГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА, ЗА УЧЕШЋЕ НА VI КОНГРЕСУ ГЕОГРАФА
ИТАЛИЈЕ, Венеција 1907.
 $13,2 \times 8$
Музеј града Београда, ЈЦ 1345
- 45 НОВИНСКИ ЧЛАНAK О ХАПШЕЊУ ДР ЈОВАНА ЦВИЈИЋА У БОСНИ
ОД СТРАНЕ АУСТРО-УГАРСКИХ ВЛАСТИ, Београд 1908. Објављен у „По-
литики”, 4. јула.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 47 ПИСМО КЊИЖАРА СВЕТИСЛАВА Б. ЦВИЈАНОВИЋА ЈОВАНУ ЦВИ-
ЈИЋУ, Београд, 25. фебруара 1909.
Писано црним мастилом на жућкастој хартији, 2 1 (1 + 1).
 $19,7 \times 25,5$
Музеј града Београда ЈЦ 87

- 48 КОНЦЕПТ ПРАВИЛА СРПСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА, Београд 1910. Јован Цвијић је оснивач првог географског друштва на Балкану, а потом и ГЛАСНИКА СГД, изузетно значајне научне публикације. Концепт ПРАВИЛА је писан руком, са исправкама и коментарима Јована Цвијића.
копија
Оригинал у АРХИВУ САНУ
- 49 СКИЦЕН БЛОК ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
Садржи разне скице са подацима из области тектонике. Текст и цртежи рађени оловком, мастилом и плавом бојицом, 40 л.
 $20,5 \times 13,7$
Музеј града Београда, ЈЦ 278
- 50 РЕЦЕНЗИЈА РАДА БОЖИДАРА МИЋИЋА „О СТАРИМ НАЧИНIMA ПЧЕЛАРЕЊА”, коју је урадио Јован Цвијић. Врло је значајан његов рад око издавања ЕТНОГРАФСКОГ ЗБОРНИКА, у којем је користио своје богојато и разноврсно знање и искуство стечено на екскурзијама и истраживањима наших крајева.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 51 СПИСАК СТУДЕНАТА КОЈИ СУ ПРИМАЛИ СТИПЕНДИЈУ ОД СРПСКОГ ПОТПОРНОГ ФОНДА (»SERBIEN RELIEF FOND«), Женева, 21. август 1917. Јован Цвијић је био овлашћен да располаже делом средстава из ФОНДА, за потребе студената из Србије који су се школовали у Швајцарској.
Писано црним мастилом, кирилицом, у облику табеле, на жућкастој хартији, 2 1 (3 + 1).
 $22,5 \times 36$
Музеј града Београда, ЈЦ 1481
- 52 АДРЕСАР, са белешкама Јована Цвијића о питању југословенства и уједињења наших народа.
Писано руком, мастилом и оловком, на бледожутој хартији.
 $14,2 \times 10,6$
Музеј града Београда, ЈЦ 1470
- 53 ПИСМО ЈОВАНА ЦВИЈИЋА ЉУБОМИРУ СТОЈАНОВИЋУ, Гренобл, 1918. Цвијић у писму износи своје виђење будуће заједничке југословенске државе.
Писано руком, црним мастилом, хартија жућкаста, 2 1 (3 + 1).
Архив САНУ, 14092 (2)
- 54 КОНЦЕПТ ТЕЛЕГРАМА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА РЕГЕНТУ АЛЕКСАНДРУ КАРАЂОРЂЕВИЋУ, 23. септембра 1918, у којем му честита победу и пробој Солунског фронта, и даје своју визију будућег националног рада у Србији. Куцано машином на бледожутој хартији, са Цвијићевим исправкама црним мастилом.
 $20,5 \times 27$
Музеј града Београда, ЈЦ 1482
- 55 ПИСМО КРАЉЕВСКЕ ВЛАДЕ ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ КАО ПРЕДСЕДНИКУ ЕТНОГРАФСКО-ИСТОРИЈСКЕ СЕКЦИЈЕ НА МИРОВНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ, Париз, 23. мај 1919.
У писму се тражи од Јована Цвијића да даде детаљну оцену уговора са Немачком од стране наше Делегације.
Писано црним мастилом на жутој хартији, 2 1 (1 + 1).
Архив САНУ, 13484/587-5
- 56 ПИСМО НИКОЛЕ ПАШИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Париз, 4. јун 1919.
Писмо је у вези са одржавањем Мировне конференције и Цвијићевим учешћем на њој.
Писано црним мастилом на плавој хартији, 2 1 (1 + 1).
Архив САНУ, 13484/587-4

- 57 ПРОПУСНИЦА бр. 147 на име Јована Цвијића, делегата Краљевине С.Х.С. на Конференцији мира у Паризу, 28. јун 1919.
15 × 11
Музеј града Београда, ЈЦ 239
- 58 ПИСМО АРТУРА ХИНКА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, 26. јануар 1920, Лондон. У име Краљевског географског друштва честита Цвијићу избор (по други пут) за ректора Универзитета у Београду. Господин Хинк се распитује за прилике на Универзитету и у земљи након ратних пустошења.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 59 ПИСМО ПАРИСКОГ ИЗДАВАЧА АРМАНА КОЛИНА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Париз 1920.
13,5 × 21
Музеј града Београда, ЈЦ 85
- 60 ПИСМО СИМЕ ТРОЈАНОВИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Београд, 4. март 1920. Професор Универзитета Сима Тројановић је био један од сарадника ГЛАСНИКА СРПСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА, а као етнолог драгоцен Цвијићев истраживач у пословима око прикупљања етнографске грађе.
Писано црним мастилом на светлосмеђој хартији, 2 1 (1 + 3).
12,9 × 18,5
Музеј града Београда, ЈЦ 1483
- 61 ПИСМО УРЕДНИШТВА ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ БРИТАНИКА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Лондон, 21. март 1922. Уредништво моли Цвијића да им за 12 том ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ који је у припреми, пошаље своју фотографију.
Из целокупне преписке сазнајemo да је Јован Цвијић за ово репрезентативно издање урадио текст о Балканском полуострву.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 62 ПИСМО СЛИКАРА ИЛИЈЕ ШОБАЈИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Беч, 12. март 1924.
У писму сликар обавештава Јована Цвијића да му је послao први отисак бакрореза са његовим портретом.
Писано црним мастилом на жутој хартији, 2 1 (3 + 1)
Архив САНУ, 13484/1470-4
- 63 ПИСМО АНТОНИЈА ЛАЗИЋА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, Београд, 23. новембар 1924. Антоније Лазић, картограф, је био један од најбољих и најдрагоценјијих Цвијићевих сарадника. Прatio је професора на путовањима, израђивао мале, скице и карте, а у Цвијићевом одсуству руководио пословима у Географском заводу.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 64 ПОЗИВНИЦА НА БАЛ УДРУЖЕЊА ПРИЈАТЕЉА УМЕТНОСТИ „ЦВИЈЕТА ЗУЗОРИЋ“ НА ИМЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд, 31. децембар, двадесетих година.
Бал се приређивао у корист подизања уметничког павиљона у Београду. Научник и географ Цвијић је у кругу својих суграђана био познат као велики љубитељ уметности, који је, кад год је био у прилици, помагао културним институцијама и акцијама.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 65 ПИСМО ДИРЕКТОРА АМЕРИЧКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ, у којем га обавештава да га је Друштво одликовало златном медаљом, за заслуге из области географије.
Њујорк, 14. мај, 1924.

Куцано машином на бледожутој хартији, текст на енглеском. У заглављу писма знак Америчког географског друштва.
21,5 × 28
Музеј града Београда, ЈЦ 1363

- 66 СПИСАК ИМЕНА ДОБИТНИКА ЗЛАТНЕ МЕДАЉЕ АМЕРИЧКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА ИЗ ЊУЈОРКА, међу којима је и име Јована Цвијића за 1924. годину
8,9 × 14,6
Музеј града Београда, ЈЦ 1485
- 67 ПОЗИВНИЦА ЗА ОТВАРАЊЕ УНИВЕРЗИТЕТСКЕ БИБЛИОТЕКЕ НА ИМЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, 24. мај 1926, Београд.
У ДНЕВНИКУ Љубице Цвијић је податак да је Јован Цвијић, у време када је по други пут изабран на дужност ректора Универзитета, добио из Карнеџијевог фонда сто хиљада долара у корист подизања зграде Универзитетске библиотеке.
копија
Оригинал у Архиву САНУ
- 68 ТЕЛЕГРАМ САУЧЕШЋА КРАЉА АЛЕКСАНДРА КАРАЂОРЂЕВИЋА ЉУБИЦИ ЦВИЈИЋ ПОВОДОМ СМРТИ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Топола, 16. јануар 1927.
Ово је био један од првих (од преко 600) телеграма саучешћа упућених Љубици Цвијић. Од тога је скоро половина стигла из иностранства.
18 × 18,2
Музеј града Београда, ЈЦ 722

ЛИЧНИ ПРЕДМЕТИ

- 69 МАСТИОНИЦА
Правоугаоног мермерног постолја са две стаклене мастионице у облику коцке, оковане металом.
постолје 30,2 × 19,5
мастионица 6,5 × 6,5
висина 6
Музеј града Београда, ЈЦ 1216
- 70 УПИЈАЧ
Део прибора за писање.
дрво, мермер
12,5 × 6,5
Музеј града Београда, ЈЦ 1217
- 71 ПРИТИСКИВАЧ
Део прибора за писање, правоугаоног облика са држачем у облику кугле.
мермер, 13,6 × 6,8
Музеј града Београда, 1218
- 72 САТ НА ЛАНЦУ СА ПОСТОЉЕМ.
Цепни сат марке ОМЕГА.
сребро, стакло, дрво
пречник 5
Музеј града Београда, ЈЦ 1168
- 73 ПУТНА ТОРБА
Служила је за ношење приручног алата приликом испитивања терена.
која, метал
38 × 19
Музеј града Београда, ЈЦ 284

- 74 ШТАП
вишњево дрво, метал
дужина 85
Музеј града Београда ЈЦ 1467
- 75 ОЗНАКА СА КОФЕРА НА ИМЕ ЈОВАНА И ЉУБИЦЕ ЦВИЈИЋ
Текст на француском, писано руком.
кожа и хартија
 $12 \times 7,1$
Музеј града Београда, ЈЦ 1466
- 76 КРАГНА СА ИНИЦИЈАЛИМА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
пластифицирано платно
обим 41, ширина 6
Музеј града Београда, ЈЦ 1468
- 77 ШПИЛ КАРАТА ЗА ИГРАЊЕ
Сачуване све 52 карте.
 $5,3 \times 8,3$
Музеј града Београда, ЈЦ 1469
- 78 ДИПЛОМАТСКИ ПАСОШ
на име Јована Цвијића, председника Српске краљевске академије наука.
Издат 4. марта 1926. у Београду.
 $9,8 \times 15,4$
Музеј града Београда, ЈЦ 1465
- 79 ДЕЛОВИ СЕРВИСА ЗА РУЧЛАВАЊЕ
а) сребрна кашичица, гранулирана по ивицама, дужина 14,5, са иницијалима ЈЦ
б) двокрака виљушка, сребро, дужина 21, са иницијалима ЈЦ
в) четворокрака виљушка, сребрна, дужина 20, са иницијалима ЈЦ

УМЕТНИЧКА ДЕЛА

- 80 ПОРТРЕТ МАЈКЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, 1894.
Аутор Илија Шобајић.
цртеж оловком, 42×56
сигнирано д. д: И. Шобајић 1894
Музеј града Београда, ЈЦ 8
- 81 ПОРТРЕТ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 1923.
Аутор Урош Предић.
уље на платну, $55,5 \times 70$
сигнирано д. л: УП 1923
Музеј града Београда, ЈЦ 22
- 82 РОДНА КУЋА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, недовршено.
Аутор Илија Шобајић.
комбинована техника, 35×22
Власништво породице Крстић
- 83 ВЕНЧАЊЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 1911.
Аутор Бета Букановић.
акварал, $57,9 \times 51,4$
карикатура, сигнирано г. д: Топчидер 23 април 1911, β
Музеј града Београда, ЈЦ 1472
- 84 ПОРТРЕТ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 1924.
Аутор Илија Шобајић.
цртеж оловком, $87,5 \times 99$
Музеј града Београда, ЈЦ 1473

- 85 ЈОВАН ЦВИЈИЋ, Београд, октобар 1990.
Аутор Емило Костић.
цртеж тушем, 50 × 70
Музеј града Београда инв. бр. бб
Цртеж је настао поводом прославе јубилеја 125 година од рођења Јована Цвијића и представља фрагмент из Циклуса о Јовану Цвијићу, који је у припреми.
- 86 БИСТА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА, Београд 1927.
Аутор Марко Брежанин.
мермер, висина 47
Музеј града Београда, ЈЦ 175
- 87 СТОЛИЦА ЗА ЉУЉАЊЕ, почетак XX века.
Рад Драгутина Инкиострија Медењака.
дрво, вунена тканина
ширина 57, висина са наслоном 90
Музеј града Београда, ЈЦ 1
- 88 КЛУПИЦА ЗА НОГЕ, почетак XX века.
Рад Драгутина Инкиострија Медењака.
дрво, вунена тканина
43 × 38, висина 10
Музеј града Београда, ЈЦ 2
- 89 КАРТОТЕЧКИ ОРМАР, израђен почетком века према нацртима Драгутина Инкиострија Медењака.
дрво, висина 135, ширина 50, дубина 30
Музеј града Београда, ЈЦ 6
- 90 СТОНА ЛАМПА
метал, дрво
висина 52
Власништво породице Костић
- 91 УНИВЕРЗАЛНИ ПОЛИТИЧКИ ГЛОБУС, Берлин 1925.
висина 63, 2Р 100, размер 1 : 40.000.000
Збирка I, инв. бр. 61
Педагошки музеј

ЧАСОПИСИ, СЕПАРАТИ И КЊИГЕ

- 92 НАСЛОВНА СТРАНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
Дисертација је објављена на немачком језику у Бечу, фебруара 1893. Тезом о карсту Цвијић је оставио дело које ни данас није застарело, нарочито морфолошка класификација вртача и закључци о шкрапама и врстама карстних долина.
копија
- 93 Др Јован Цвијић, КАРСТ, ГЕОГРАФСКА МОНОГРАФИЈА, Штампарија Краљевине Србије, Београд 185. Докторска дисертација Јована Цвијића преведена са немачког.
Приватно власништво
- 94 Др Јован Цвијић, ПЕЋИНЕ И ПОДЗЕМНА ХИДРОГРАФИЈА У ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ, ГЛАС СКА, XLVI, Београд 1895.
Музеј града Београда, ЈС 501

- 95 Јован Цвијић, BRUSQUE FORMATION D'UNE DOLINE EN SERBIE, сепарат из Билтена Спелеолошког друштва, Париз 1897.
Музеј града Београда, ЈЦ 521
- 96 ГОДИШЊАК СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ, Београд 1898.
У овом броју ГОДИШЊАКА објављене су биографије новопримљених редовних чланова СКА, међу којима је и Јован Цвијић.
Музеј града Београда, ЈЦ 542
- 97 ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА АЛЕКСАНДРА БЕЛИЋА СА ПОСВЕТОМ ЈОВАНУ ЦВИЈИЋУ.
Теза је објављена на немачком, Лајпциг 1901.
Музеј града Београда, ЈЦ 520
- 98 Др Јован Цвијић, УПУТСТВА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ СЕЛА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ, Српска манастирска штампарија, Сремски Карловци 1904.
Приватно власништво
- 99 Јован Цвијић, ОСНОВЕ ЗА ГЕОГРАФИЈУ И ГЕОЛОГИЈУ МАКЕДОНИЈЕ И СТАРЕ СРБИЈЕ, Књига I, Државна штампарија Краљевине Србије, Београд 1906.
Музеј града Београда, ЈЦ 602
- 100 Др Јован Цвијић, REMARKS ON THE ETHNOGRAPHY OF THE MACEDONIAN SLAVS, Лондон 1906.
- 101 ГОЛУБ, Календар за 1907, Штампарија браће Герарда, Цариград 1906.
У часопису је објављен текст Јован Цвијића ОВЧЕ ПОЉЕ.
Музеј града Београда, ЈЦ 563
- 102 Јован Цвијић, REMARQUES SUR L'ETNOGRAPHIE DE LA MACEDONIE, Париз 1907.
Музеј града Београда, ЈЦ 526
- 103 Др Јован Цвијић, О НАЦИОНАЛНОМ РАДУ, Друго издање, Српска Дубровачка штампарија др Гацића и др, 1907.
Музеј града Београда, ЈЦ 534
- 104 ГЛАСНИК СРПСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА, година I, свеска 1, Београд 1912.
У овом броју су репродуковане три фотографије, чији је аутор сам Јован Цвијић.
- 105 Јован Цвијић, БАЛКАНСКИ РАТ И СРБИЈА, Друго издање, одштампано из Српског књижевног гласника, Београд 1912.
Музеј града Београда, ЈЦ 502
- 106 Илустрована ревија THE REVIEW OF REVIEWS, Лондон, новембар 1912.
У Ревији је објављен чланак Јована Цвијића THE GENESIS OF A GREAT POWER, SERVIA AND THE BALKAN LEAGUE.
Музеј града Београда, ЈЦ 525
- 107 ЈОВАН ЦВИЈИЋ, THE ZONES OF CIVILIZATION OF THE BALKAN PENINSULA, New York 1918.
Музеј града Београда, ЈЦ 506
- 108 ЗВОРНИК ЕТНОГРАФСКИХ РАДОВА, настао поводом одржавања Мировне конференције у Паризу, 1919. Зборник обухвата радове чланова територијалне секције Делегације Краљевине С.Х.С, чији је председник био Јован Цвијић. У Уводном делу рад Јована Цвијића о северној (речној) граници Југославије (у прилогу су три карте у боји).

- Врло је значајан Цвијећев допринос раду Конференције, јер је он давао, у име наше Делегације, потребна обавештења експертима француске, енглеске и америчке делагације.
- Музеј града Београда, ЈЦ 516
- 109 Јован Цвијић, ИЗ УСПОМЕНА И ЖИВОТА, Нова Војводина, орган Омладинске матице, година II, бр. 7, Нови Сад 1923.
Приватно власништво
- 110 Јован Цвијић, ГЕОМОРФОЛОГИЈА (I), Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1924.
- 111 Часопис ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ, Београд, 4. I 1925, бр. 1
У овом броју су објављене фотографије научника којима је париска Сорбонна доделила титулу почасних доктора наука. Један од њих је и Јован Цвијић.
Музеј града Београда, И II/1 5179
- 112 Јован Цвијић, ГЕОМОРФОЛОГИЈА (II), Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1926.
Српско географско друштво, инв. бр. 182
- 113 ЦВИЛИЋЕВА КЊИГА, СКЗ, коло XXX, бр. 201, Београд 1927.
- 114 Др Јован Ердељановић, ЈОВАН ЦВИЛИЋ И НАША НАУКА О НАРОДУ, из Српског књижевног гласника од 1. јуна 1927, Штампарија СКЕРЛИЋ, Београд.
Музеј града Београда, ЈЦ 490
- 115 СПОМЕНИЦА О ДВАДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦИ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА (1910—1935), Београд.
Музеј града Београда, ЈЦ 559
- 116 Војислав Радовановић, ЈОВАН ЦВИЛИЋ, Нолит, Београд 1958.
Приватно власништво
- 117 Јован Цвијић, АУТОБИОГРАФИЈА И ДРУГИ СПИСИ, СКЗ, коло LVIII, књ. 394, Београд 1965.
- 118 Љубинка Трговчевић, ЈОВАН ЦВИЛИЋ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ, Историјски часопис, књ. XXII, Београд 1975.
- 119 САБРАНА ДЕЛА ЈОВАНА ЦВИЛИЋА, Прво коло (1—4), Издање САНУ, Књижевне новине и Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1987.
Музеј града Београда, КИ-І 3916—3919

ДИПЛОМЕ И МЕДАЉЕ

- 120 ДИПЛОМА ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА ИЗ МИНХЕНА, којом је Јован Цвијић изабран за дописног члана, 23. април 1903.
Оригинал у Музеју града Београда
- 121 ДИПЛОМА ДРУШТВА ПРИРОДНИХ НАУКА ИЗ НЕШАТЕЛА (Швајцарска), којом је Јован Цвијић изабран за почасног члана, 1916.
Текст на француском, у горњем делу дипломе литографија града из 1884.
Оригинал у Музеју града Београда
- 122 ДИПЛОМА ДРУШТВА РУСКИХ НАУЧЕЊАКА У КРАЉЕВИНИ С.Х.С, којом је Јован Цвијић изабран за почасног члана као истакнути словенски научник и културни радник. Текст писан руком, на руском, црним тушем.
Оригинал у Музеју града Београда

- 123 ДИПЛОМА ПРИРОДЊАЧКОГ КЛУБА ИЗ БРНА, којом је Јован Цвијић изабран за почасног члана, 1920.
Текст на чешком језику, диплома богато орнаментисана.
Оригинал у Музеју града Београда
- 124 ДИПЛОМА ХРВАТСКОГ СТАРИНАРСКОГ ДРУШТВА ИЗ КНИНА, којом је Јован Цвијић изабран за почасног члана, 31. децембар 1922.
Оригинал у Музеју града Београда
- 125 ДИПЛОМА ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА ИЗ АМСТЕРДАМА, које је изабра-
ло Јована Цвијића за почасног члана, јун 1923.
Оригинал у Музеју града Београда
- 126 ДИПЛОМА УНИВЕРЗИТЕТА У ПАРИЗУ, којом је Јован Цвијић изабран
за почасног доктора наука, 29. новембар 1924.
Текст на француском, диплома украшена аверсом и реверсом медаље-грба
Париског универзитета.
Оригинал у Музеју града Београда
- 127 ПЛАКЕТА СА ЛИКОМ ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
На аверсу лик Јована Цвијића, на реверсу знак Географског друштва и да-
тум оснивања, 1910. Аутор Емануел Муановић.
бронза, кожа
Оригинал у Музеју града Београда
- 128 МЕДАЉА ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА, Париз, 17. април 1917.
сребро
Оригинал у Музеју града Београда
- 129 ЗЛАТНА ПАТРОНСКА МЕДАЉА КРАЉЕВСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШ-
ТВА ИЗ ЛОНДОНА, 3. мај 1920.
Из бележака Љубице Цвијић сазнајемо, да је медаља додељена Цвијићу
била изливена у бронзи, јер је те године био забрањен извоз злата из Ен-
глеске.
Оригинал у Музеју града Београда
- 130 МЕДАЉА РЕКТОРА И СЕНАТА КАРЛОВОГ УНИВЕРЗИТЕТА У ПРАГУ,
додељена Јовану Цвијићу у част ослобођења земље и старог Карловог уни-
верзитета, 10. октобар 1922.
бронза
Оригинал у Музеју града Београда
- 131 МЕДАЉА СОРБОНЕ, коју је Јован Цвијић добио када је постао почасни
доктор Париског универзитета, 29. новембар 1924.
сребро
Оригинал у Музеју града Београда
- 132 ЗЛАТНА МЕДАЉА, Њујорк 1924.
Америчко географско друштво доделило је Јовану Цвијићу ово високо приз-
нање за изузетне заслуге и научне резултате из области географије.
злато, пречник 70 mm, тежина 310 gr
Музеј града Београда, ЈЦ 610

JOVAN CVIJIĆ — SA VIE ET SON OEUVRE
(1865—1990)

(Resumé)

Il a bien passé 125 ans depuis la naissance de notre grand géographe, Jovan Cvijić, l'homme de culture, l'homme universel et intellectuel, qui a présenté, par son oeuvre scientifique et actuelle, la Serbie et la Yougoslavie dans le monde entier.

Il était l'un des premiers professeurs de l'Université scientifique de Belgrade, deux fois nommé recteur et, jusqu'à la fin de sa vie, le président de l'Académie des sciences de Serbie. Étant active dans la vie publique, culturelle et scientifique, de Belgrade et de Serbie, il était très estimé par ses collaborateurs, ses étudiants et ses collègues des universités européennes.

Il a organisé beaucoup d'excursions des recherches scientifiques à travers les Balkans dont les résultats étaient publiés dans ses chef-d'oeuvres: „La péninsule balkanique et les aspirations des Slaves du Sud” „Géomorphologie” (à deux unités) et „Les bases géographiques et géologiques de la Macédoine et de l'Ancienne Serbie”.

Pendant et après la première guerre mondiale il était concerné comme le conseiller très demandé auprès du gouvernement serbe et le délégué à la Conférence de paix à Paris, 1919, quand on a tracé les nouvelles frontières du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes.

Pendant sa vie il a reçu plusieurs décorations dont la plus importante était la médaille d'or donnée par la Société géographique américaine de New-york, 1924.

Il a inculqué, par son oeuvre scientifique et par ses qualités et ses vertus humaines, des traces ineffaçables dans l'histoire de notre pays.

ИЛУСТРАЦИЈЕ

1. Кућа Јована Цвијића на Копитаревој градини, данас Меморијални музеј.
Снимљена 20-их година.
1. La maison de Jovan Cvijić à Kopitareva Gradina, aujourd'hui le Musée mémorial.
La photo prise dans les années vingt.

2. Део ентеријера радне собе Јована Цвијића, у којој је фрагмент сталне поставке.

2. La partie d'intérieur de la chambre de travail de Jovan Cvijić, dans laquelle se trouve le fragment de l'exposition.

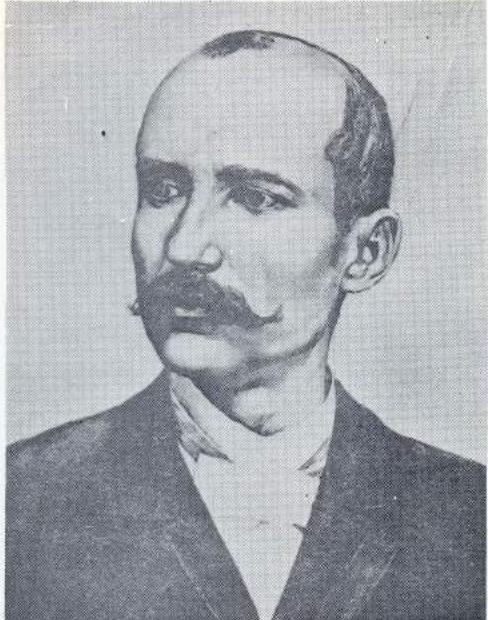

3. Део ентеријера Салона за госте.

3. La partie d'intérieur du Salon des invités.

4. Јован Цвијић као ћак, око 1876.
4. Jovan Cvijić comme élève, vers 1876.

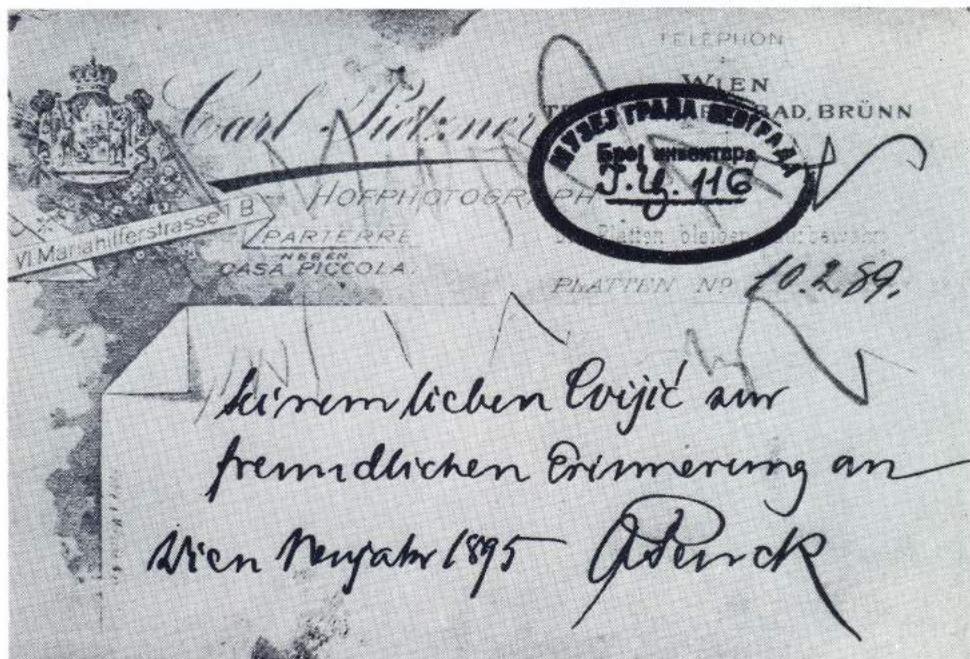
5. Портрет Цвијићевог професора географије у Шапцу Владимира Карића.
5. Le portrait de son professeur de géographie à Šabac, Vladimir Karić.

6. Матуранти I београдске гимназије (Јован Цвијић стоји у првом реду, други слева).
6. Les bacheliers de lycée Ier de Belgrade (Jovan Cvijić est debout au premier rang, second à gauche).

7. Портрет професора Албрехта Пенка, код којег је Јован Цвијић слушао предавања на Универзитету у Бечу, 1895.
7. Le portrait de professeur Albreht Penck, chez qui Jovan Cvijić a suivi les cours à l'Université à Vienne, 1895.

8. Посвета професора Албрехта Пенка колеги и пријатељу Јовану Цвијићу, Беч, 10. фебруар 1898.
8. Le dédicace du professeur Albrecht Penck à son collègue et grand ami, Jovan Cvijić, Vienne, le 10. fevrier 1898.

Јован је био члан неколико бугарских геолошких друштава, које су водиле научне делимичне делатности за сваки део земље. Један од његових интересовања било је да се упозна са геолошким појавама и процесима који су се дешавали у Балканском полуострву.

Лине је написао да је био члан неколико бугарских геолошких друштава, који су водили научне делимичне делатности за сваки део земље. Један од његових интересовања било је да се упозна са геолошким појавама и процесима који су се дешавали у Балканском полуострву.

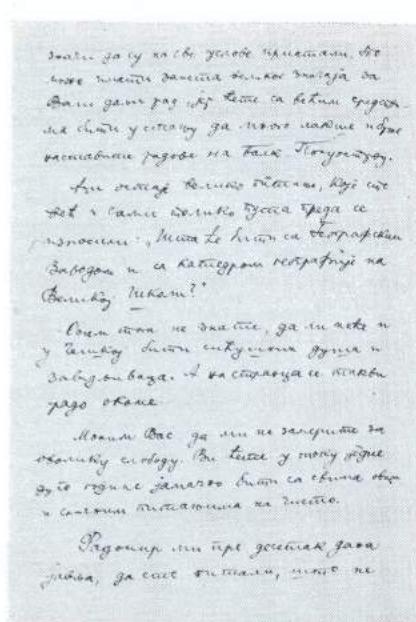
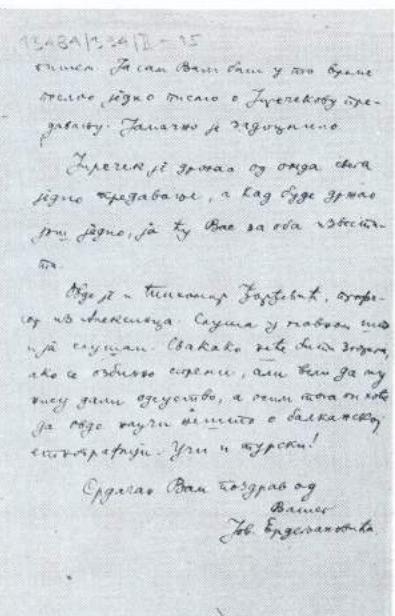
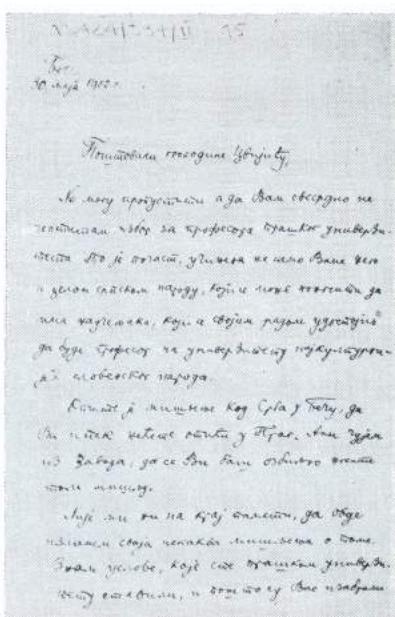
Лине је написао да је био члан неколико бугарских геолошких друштава, који су водили научне делимичне делатности за сваки део земље. Један од његових интересовања било је да се упозна са геолошким појавама и процесима који су се дешавали у Балканском полуострву.

Лине је написао да је био члан неколико бугарских геолошких друштава, који су водили научне делимичне делатности за сваки део земље. Један од његових интересовања било је да се упозна са геолошким појавама и процесима који су се дешавали у Балканском полуострву.

Лине је написао да је био члан неколико бугарских геолошких друштава, који су водили научне делимичне делатности за сваки део земље. Један од његових интересовања било је да се упозна са геолошким појавама и процесима који су се дешавали у Балканском полуострву.

9. Јован Цвијић у друштву бугарских колега геолога, Софија 1896 (Јован Цвијић седи у средини).
9. Jovan Cvijić entouré de ses collègues géologues bulgares, Sophie, 1896 (Jovan Cvijić assis au milieu).

10. Писмо Јована Ердељановића Јовану Цвијићу, 30. мај 1902.
10. La lettre de Jovan Erdeljanović à Jovan Cvijić, le 30. mai 1902.

9. Јован Цвијић у друштву бугарских колега геолога, Софија 1896 (Јован Цвијић седи у средини).
9. Jovan Cvijić entouré de ses collègues géologues bulgares, Sophie, 1896 (Jovan Cvijić assis au milieu).
10. Писмо Јована Ердељановића Јовану Цвијићу, 30. мај 1902.
10. La lettre de Jovan Erdeljanović à Jovan Cvijić, le 30. mai 1902.

Ми
Петар I
По милостији Божјој и своги народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министара просвећења и црквених послова и на основу чл. 39 закона о Универзитету посматрано:

за редовне професоре у Универзитету

у физиолошком факултету

Симу М. Лозанића, министра у довољи, Ђована
М. Ичудовића, државног саветника, др. Драгољуба
М. Павловића, будомира Ђовановића дра Ђована
Цвијића и д-ра Михаила Петровића, професора
Велике школе на расположењу;

у правничком факултету

Милана Радовановића, професора Велике школе
на расположењу; и

у техничком факултету

Андреја Стојановића, професора Велике школе
на расположењу.

Наш Министар просвећења и црквених
послова нека изврши овај указ.

27. фебруара 1905. год.

у Београду

Министар
просвећења и црквених послова,
Михаило Лозанић

11. Указ краља Петра I којим се поставља осам редовних професора на новооснованом Универзитету у Београду, 27. фебруар 1905. Један од њих је др Јован Цвијић.

11. Le décret du roi Pierre Ier, par lequel les huit professeurs étaient nommés titulaires d'Université scientifique à Belgrade, le 27. fevrier 1905. L'un parmis eux est docteur Jovan Cvijić.

12. Портрет Јована Цвијића из 1909.
12. Le portrait de Jovan Cvijić, 1909.

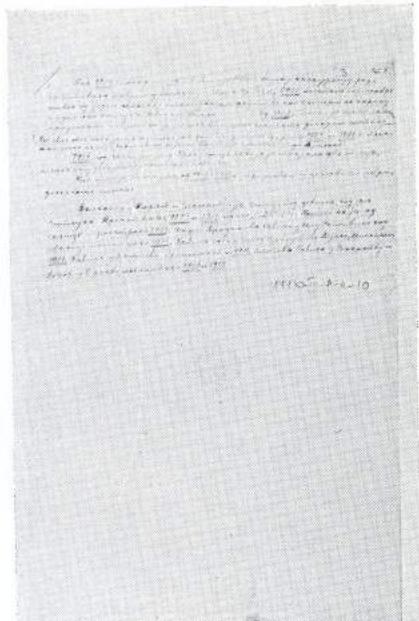
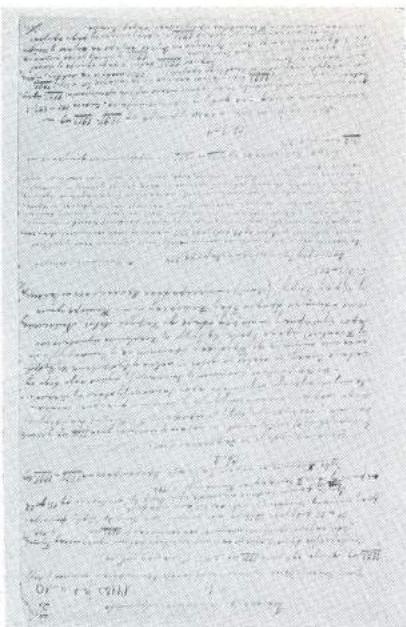

13. Јован Цвијић са ученицима пред полазак на екскурзију, снимљено око 1910.
13. Jovan Cvijić avec ses élèves avant le départ à l'excursion. La photo prise vers 1910.

14. У Капетан-Миши-
ном здану Јован Цви-
јић је основао 1893. Ге-
ографски завод, сре-
диште научно-истра-
живачког рада из об-
ласти географских на-
ука.

14. Jovan Cvijić à fondé
l'Institution géographique
dans l'édifice, hé-
ritage de capitaine
Micha et y organisait
les études scientifiques.

15. Концепт Прве свеске ГЛАСНИКА Српског географског друштва, писао Јован
Цвијић, 1912, Београд.

15. Le manuscrit du premier cahier de *Messager*, écrit par Jovan Cvijić, Belgrade, 1912.

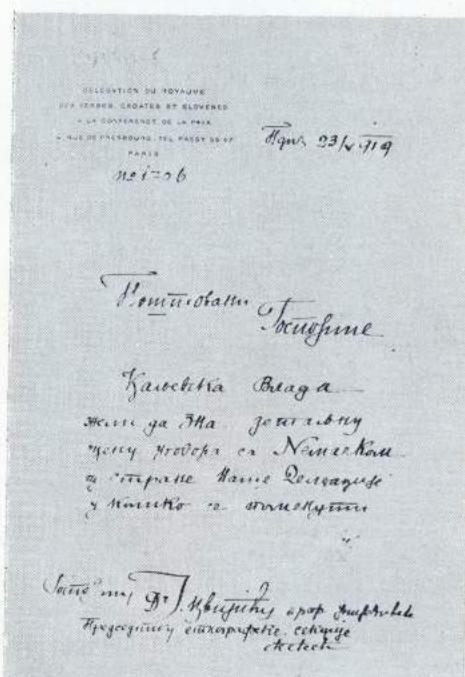

16. Фотографија писаћег стола Јована Цвијића, који је уништен при-
ликом бомбардовања зграде Универзитета, 1944.

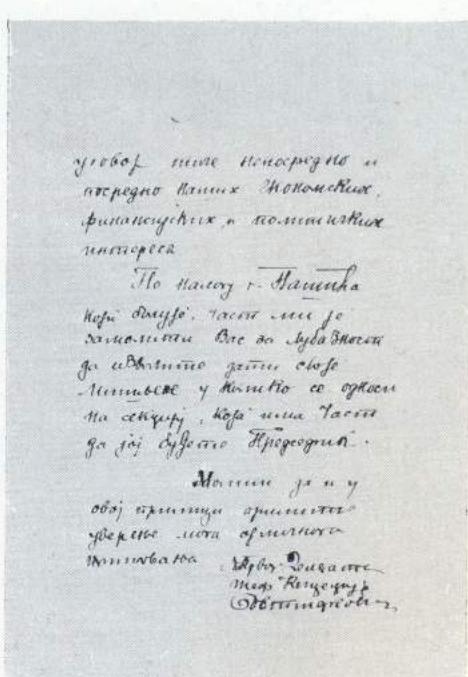
16. La photo du bureau de Jovan Cvijić détruit pendant le bombardement
du bâtiment de l'Université, 1944.

17. Јован Цвијић на Мировној конференцији у Паризу, као председник Етнографско-историјске секције Југословенске делегације, 1919.
17. Jovan Cvijić à la Conférence de paix à Paris, comme le président de la Section ethnographique et historique de la délégation Yougoslave, 1918.

18. Писмо Краљевске владе Јовану Цвијићу у вези са одржавањем Мировне конференције, Париз, 23. мај 1919.
18. La lettre du gouvernement royal à Jovan Cvijić concernant la Conférence de paix, Paris, le 23. mai 1919.

19. Јован Цвијић са мештанима у Цазину, 1921
19. Jovan Cvijić avec ses compatriotes à Cazin, 1921.

20. Јован Цвијић на екскурзији по Источној Србији, снимљено двадесетих година.
20. Jovan Cvijić pendant l'excursion au sud de la Serbie; la photo prise dans les années vingt.

AMERICAN GEOGRAPHICAL SOCIETY

OFFICE OF THE DIRECTOR

BROADWAY AT 14TH STREET

NEW YORK

May 14, 1925

Dear Professor Cvijić:

I have great pleasure in informing you that the American Geographical Society has awarded you the Cullum Geographical Medal, in recognition of the scientific work which you have done in the field of African geography. The medal is inscribed as follows:

Jovan Cvijić
1924

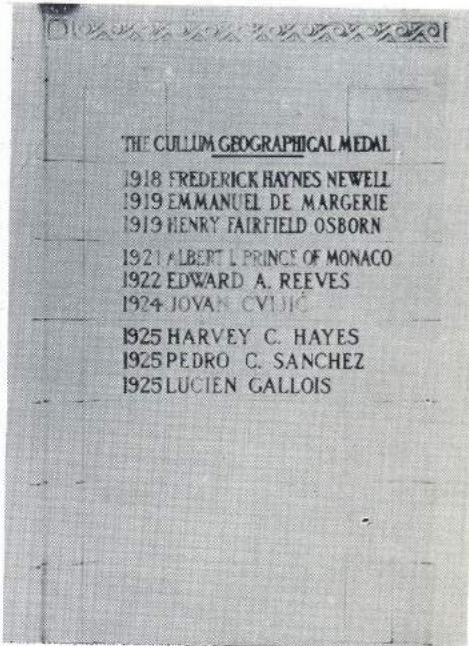
For his extensive original
and published work
on the geography of the
African continent, and for the
original and new scientific
studies on the complicated
physiography of the Earth.

The medal is being presented through our Agent
of Arms, and will reach the American Library at
Bogotá, Colombia, in due course. We enclose details
of a presentation ceremony to be held at the
American Legation. We have sent him full instruc-
tions, and trust that the occasion may be one that
will reward him well, yet, without the opportunity
of expressing my best wishes on your behalf.

Sincerely yours,

General B. B. Borden
Director

Professor Jovan Cvijić,
D. Sc., D. Litt.,
Sarajevo, Bosnia.

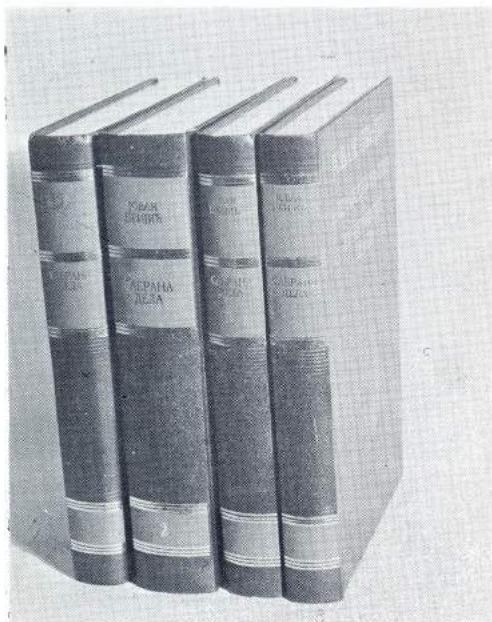
21. Писмо Америчког географског друштва из Њујорка Јовану Цвијићу којим га обавештавају да је одликован златном медаљом Друштва, 1924.
21. La lettre de la Société géographique américaine de Newyork à Jovan Cvijić, dans laquelle on l'informait sur la futur décoration, 1924.
23. Списак имена добитника златне медаље, међу којима је и Јован Цвијић.
23. La liste des gagnants de la médaille d'or, parmi lesquels est Jovan Cvijić, 1924.

22. Аверс и реверс златне медаље Америчког географског друштва
22. L'avers et le revers de la médaille d'or de la Société géographique américaine.

24. Љубица Цвијић сређује заоставштину Јована Цвијића након његове смрти
24. Ljubica Cvijić regle l'héritage de Jovan Cvijić après sa mort.

25. I коло Сабраних дела Јована Цвијића, објављено 1987.

25. La première édition complète des œuvres de Jovan Cvijić, publiée en 1987.

JUGOSLOVENSKO
SPORTSKO
DRUSTVO

PARTIZAN

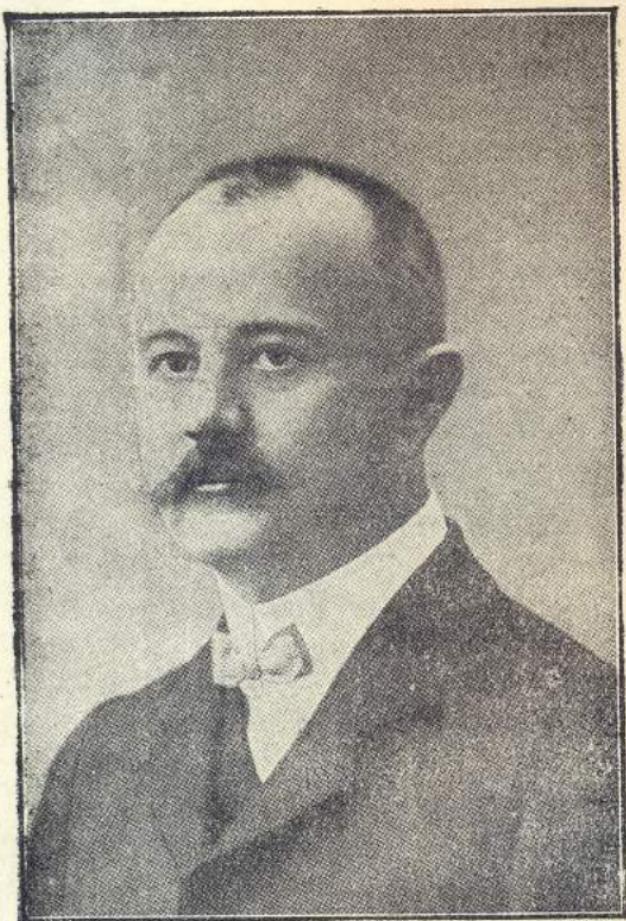
Фрањо Малин.

ЈОВАН ЦВИЈИЋ

и

проблем народног јединства.

НОВИ САД
Издание Нњиншаре „Славија“
1927.

Јован Цвијић.

Фрањо Малин.

ЈОВАН ЦВИЈИЋ

и

проблем народног јединства.

НОВИ САД

Издање Књижаре „Славија“
1927.

Живот и рад Јована Цвијића приказати, осветлити и оценити у једном кратком разматрању немогуће је, толико је сложен и опсежан. Дуго ће времена проћи, док се створи јасна слика о његовој величини. Можда за педесет, за сто година, кад његове речи постану дела, кад се буде могло доказати, како је истину утврђивао не само научним аргументима, него како му је спознаја истине дала дивинаторску моћ, да гледе у будућност и снагу да укаже и покаже пут и начин како да се осигура ведра будућност нашега народа.

У свом чланку „Значај цивилизације за међународна права“ (г. 1920) вели Цвијић на једном месту: „Психолошки је јасно, јер је дубоко усађено у људској природи, да се цене само они, који највећим делом своје акције раде за целину“.

Живот и рад Јована Цвијића приказати, осветлити и оценити у једном кратком разматрању немогуће је, толико је сложен и опсежан. Дуго ће времена проћи, док се створи јасна слика о његовој величини. Можда за педесет, за сто година, кад његове речи постану дела, кад се буде могло доказати, како је истину утврђивао не само научним аргументима, него како му је спознаја истине дала дивинаторску моћ, да гледе у будућност и снагу да укаже и покаже пут и начин како да се осигура ведра будућност нашега народа.

У свом чланку „Значај цивилизације за међународна права“ (г. 1920) вели Цвијић на једном месту: „Психолошки је јасно, јер је дубоко усађено у људској природи, да се цене само они, који највећим делом своје акције раде за целину“.

Јован Цвијић је цео свој век провео радећи за целину, за то можемо употребити његове речи и рећи: „Психолошки је јасно, да ценимо Јована Цвијића.

Ценимо га, што нам је открио нашу земљу, што нам је открио душу нашег народа. Ценимо га, што је открио узроке многим појавама у нама и међу нама и што је упозорио на последице,

Ценимо га, што нам је казао, што и како има да радимо за целину, што нам је показао пут и начин, како да формишемо себе, како да учврстимо и ојачамо државу и како да створимо јединствену нацију „јаке и самосталне југословенске цивилизације“.

Остаје још на нама само, да га следимо и слушамо.

У овом разматрању изнесен је само један делић Цвијићева рада. Изнесене су Цвијићеве мисли и погледи на велики и замашни, на витални проблем нашег народног јединства.

— — — — — — — — — —

Иницијатори, носиоци и извршиоци идеја су људи. Ако су идеје

велике, општекорисне и проведене у дело, онда су ти људи велики и заслужни за друштво, за нацију, за државу, за човечанство.

Јован Цвијић је неоспорно велик човек. Његова личност, његова дела утицаје на поколења, да се створи и оствари све оно што је он замислио и иницирао.

Све оне особине, које он захтева од човека, који уме да утиче на своју средину и на генерације, које долазе, а које је изнео у чланку „Утицаји и личности“ (г. 1922.) налазимо у пуној мери код њега. „Најважније су: дар за посао, способност иницијативе, смелости; уз то извесне моралне особине, које се у току раднога живота развијају до пунијих и чистијих облика, нарочито тежња за истином и с њом везане: савесност, искреност и морални став“.

„Особине охолости, гордељивости и оскудица такта по правилу нису особине оних који ће дати највеће тековине у послу кога су се прихватили; и најдаровитији који има тих особина, ако је у њих стави своју част и амбицију, врло ретко може дати велике резултате ..

велике, општекорисне и проведене у дело, онда су ти људи велики и заслужни за друштво, за нацију, за државу, за човечанство.

Јован Цвијић је неоспорно велик човек. Његова личност, његова дела утицаје на поколења, да се створи и оствари све оно што је он замислио и иницирао.

Све оне особине, које он захтева од човека, који уме да утиче на своју средину и на генерације, које долазе, а које је изнео у чланку „Утицаји и личности“ (г. 1922.) налазимо у пуној мери код њега. „Најважније су: дар за посао, способност иницијативе, смелости; уз то извесне моралне особине, које се у току раднога живота развијају до пунијих и чистијих облика, нарочито тежња за истином и с њом везане: савесност, искреност и морални став“.

„Особине охолости, гордељивости и оскудица такта по правилу нису особине оних који ће дати највеће тековине у послу кога су се прихватили; и најдаровитији који има тих особина, ако је у њих стави своју част и амбицију, врло ретко може дати велике резултате..

Слично је и са онима, чије амбиције нису у правој размери са њиховом унутрашњом вредношћу и способностима“.

Човек од утицаја мора бити даровит. „Само није сваки онај даровит који то о себи мисли. Даровитост се има најпре да докаже идејом, делом, послом“. Даровитост, велики интелектуални дар мора бити удружен са пуним моралним здрављем, а упоредо с тиме јако развијен укус.

Велики човек није никад охол, јер „охолост се разликује од поноса и здравог самопоуздања... И народ и појединци ће осетити границу на којој понос и самопоуздање прелазе у охолост и разметање“.

Данашње време, изгледа да нема способности да оцени, да је „важније морално и духовно усавршавање човека од телесних брига“, па ипак Цвијић ведро гледа у будућност, јер:

„Пролазно је ово данашње материјално, егоистично, коруптивно и изопачено, и већ има моралних претеча једне друкчије периоде. Баш кроз ову материјалистичку и егоистичку гужву све рељефније

Они прави људи, који могу постати велики људи нове генерације ући ће у рад и борбу са отменим пожртвовањем, знајући да за велика питања свога народа треба да у њима сагори и изчезне све оно, што је на боље“. („Нова генерација“, г. 1911.)

Већ том приликом, једанаест година пре свог чланка о личностима и утицајима, Цвијић подвлачи особиту пажњу на формирање оних појединача, који имају да народ поведу, да у име народа за народа раде. Он тражи од њих високи не обичан морал. Они се имају чувати од заноса успесима.

И људи висока не обична мора-ла тешко се могу опасностима од-хвати, јер „ната средина (која иначе по правилу свлачи у низину, у блато) њене клике и групе имају навику да кад што преувеличавају успехе и способности појединачних љу-дни. Онда је тек дужност бодљега човека, бодље људске свести да хлад-но и с мирноћом испита и нађе своју праву вредност и да успехе сведе на праву меру.

Дело је највећа вредност, каже Цвијић, зато се и нова генерација

неће задржавати на методи речи, која често води у брбљање. Тих брбљиваца што обећавају и причају имамо сувише много.

Код просуђивања личности, дела и догађаја ваља добро уочити наше психичке особине. Код нас, констатује Цвијић, по правилу влада логика осећаја и страсти, кад се јаве жеље, прохтеви и тежње редовно се мисли, да су то разлози. Виде се поглавито разлози осећаја, страсти, не виде се јасно тешкоће и разлози других. Зато у сва питања, поглавито у питање политике и национализма уносимо једино осећања. Заборављамо, да критике самога себе и свога народа, неће убити енергију за рад и за велике планове код правих људи од истинске вредности.

„Неколико такових енергија нове генерације, које би заједнички као компоненте, радиле у једном смислу, могу створити нове облике народног живота, истински покрет“.

Тај покрет, који би могао и требао обухватити нову генерацију, има је обухватити као једну јединствену националну целину. Као једна целина могао би се наш народ кул-

турно развијати. Он би по својој даровитости унео нових елемената у општу светску културу, а то је у крајњем резултату циљ рада и појединаца и народа, учвршћује Цвијић.

Гледајући Цвијић ведра ока у ту нову генерацију, која ће доћи и у њој јаке појединце, који ће повести наш народ, који је и бројно знатна снага: десет милијуна, а уз то даровит „једних основних психичких особина једнога језика, познатог са његове вредности и лепоте, формираног и усавршеног“, он гледа на наш народ као на једну југословенску националну заједницу, као на једну велику националну целину.

Поједини делови југословенског народа сами за себе су слаби, до пуне снаге до вредности и до утицаја долазе тек кло целина. То Цвијић наглашује у сваком свом делу, али увиђа, да је старијој генерацији до тих погледа тешко доћи, зато главни део рада остаје млађој генерацији. Али и ова генерација има утврђујући чињенице утирати пут нашем пуном народном јединству, она има уклањати оно што духовном

јединству смета и зато се не сме, како вели Цвијић, за беспослице комбатирати.

Цвијић је прожет идејом народног јединства, он је њен најјачи, најдубљи пропагатор. Сасвим природно, јер то су били од вајкада наши најбољи људи, најсветлији духови.

Народно јединство је остварено, али није спроведено, оно није у души сваког појединца, на путу стоје још многе сметње. Те сметње потпуно уклонити ће тек идуће генерације. Тако је било код других народа, тако ће бити и код нас. Духовно јединство ми морамо постићи и постићи ћемо га, јер оно се би постепено, али трајно утире пут, постићи ћемо га, као што смо постигли државно и народно уједињење, и то ради тога, што је осећај народног јединства јужних Словена, упркос вековних угрожавања дошао очуван до садашњице. Сасвим природна појава. Природна појава ради тога, што је тај осећај донесен из прадомовине, где су се Словени, како Лубор Нидерле доказује, делили на северне и јужне према географском њиховом смештају.

јединству смета и зато се не сме, како вели Цвијић, за беспослице комбатирати.

Цвијић је прожет идејом народног јединства, он је њен најјачи, најдубљи пропагатор. Сасвим природно, јер то су били од вајкада наши најбољи људи, најсветлији духови.

Народно јединство је остварено, али није спроведено, оно није у души сваког појединца, на путу стоје још многе сметње. Те сметње потпуно уклонити ће тек идуће генерације. Тако је било код других народа, тако ће бити и код нас. Духовно јединство ми морамо постићи и постићи ћемо га, јер оно себи постепено, али трајно утире пут, постићи ћемо га, као што смо постигли државно и народно уједињење, и то ради тога, што је осећај народног јединства јужних Словена, упркос вековних угрожавања дошао очуван до садашњице. Сасвим природна појава. Природна појава ради тога, што је тај осећај донесен из прадомовине, где су се Словени, како Лубор Нидерле доказује, делили на северне и јужне према географском њиховом смештају.

*Слови
Словни
Словес
Словен
Словак*

Јужни Словени су већ у прадомовини сачињавали једну етнографску заједницу оличену у заједничком словенском имену и језику, заједничком веровању и обичајима, заједничком породичном, племенском и друштвеном уређењу, заједничком начину живота и мишљења, напокон у заједничкој раси и крви. Недостајала им је заједница домовине и интереса, па да већ у прадомовини чине једну јединствену нацију у данашњем њеном значењу. Али се несме заборавити, да селење није допуштало, да земља буде домовина, домовина је било племе, како то констатује Фердо Шишић. Заједница интереса није се могла остварити делом неслогом, нашом карактеристиком од најстаријих времена — а делом притиском и сметњама са стране.

Осећај потребе јединства и воља, па и тежња за уједињењем постојала је код Јужних Словена упркос свега тога, могло би се рећи од првих почетака живота у новој постојбини све до данашњег, непotpуног, остварења.

Осећај и воља је такођер један од постулата, да једна људска заједница постане нација.

Та заједничка воља постојала је код нас увек и спорадично се је и манифестовала. Што се није остварила главни узрок лежи у дуалистичком развоју живота Јужних Словена на Балканском полуострву, на тој раскрсници двају светова.

Дуалистички развој наше историје узрок је, како истиче и подвлачи Фрањо Рачки, да се је некад јединствен народ расцепао и подвојио. И Јован Цвијић на више места упозорује на њега. Он се не сме никад испустити из вида, ако желимо објективно оценити данашње догађаје. Он је узрок свих оних последица, које ми данас тешко осећамо и које су најтежа сметња нашем коначном и потпуном ујединењу, које су сметња формирању јединствене националне психе.

Уклањати те сметње, дужност је сваког појединца и што је рад појединца у том правцу већи и успешнији, већа је и корист заједнице и заслуга појединца.

Јован Цвијић се је сав предано предао делу формирања наше јединствене националне психе, поставио са својим делима чврсте темеље и васпитао чету радника.

Национализам, онакав, како га ми данас схватамо продукат је напора и духовних револуција и пертурбација XIX века у целом свету, па и код нас. Подвући се мора и не треба никад престајати наглашавати, да приликом нашег националног буђења и препорођаја без прекида као доминанта звучи; „јединство и уједињење“ свију делова југословенске нације на целокупној етнографској територији. Славеносербски, (све) српски, славохрватски, илирски, југословенски, великохрватски, и великосрпски национализам представе су у суштини својој свим идентичне као израз унитаристичких тежња.

При концу XIX века контуре јединства постају рељефније тако да у XX век улазимо скоро јасно одређеним програмом и малне тачно одређеним правцем.

Поклич „живио југословенски краљ“, којим је омладина на бечкој станици год. 1903. поздравила краља Петра био је израз и одраз већ исформисаних тежња, које су се снажним замахом почеле продубљивати и проширивати и на пољу уметничком и научном, па и на по-

љу политичком, клуб и лист „Словенски Југ“ и формирање Хрватско — Српске коалиције потврђују то најбоље. Уједињење племенских соколских организација у један Соколски Савез, непосредно пред рат јасно сведочи до које су мере духови били већ припремљени, још јасније потврђује то импулзивни покрет омладине и њена револуционарна акција.

Рат је помео природну еволуцију, али је убрзао процес уједињења. Да није наступио, бар не преурањено, уједињење би се по времену ипак спровело. Спровело би се можда боље, јер би се пре стварног уједињења остварило духовно јединство. Чињеница је коју ми сви тешко осећамо, да уједињење није остварило јединство.

Иако су, осим Бугара, скоро сви Јужни Словени уједињени у једној држави и тиме задовољили и оним тачкама дефиниција о народу, које траже јединство домовине и заједницу интереса, заједничке тежње и јединство будућности, до пуног јединства још тежак пут предстоји, пут местимице и неутрт, па и јасно не обележен. Колективна волја, ко-

лективна психа још не постоји и зато није ни наша нација ни наша држава још јединствена, иако су сви услови дати.

Ова генерација, која је уклонила најтеже сметње нашег уједињења има да јединству удари темеље на којима ће друга генерација израђивати, дограђивати и изградити јединство.

Она нова генерација, коју је Цвијић још 1911 очекивао још се не појављује и тешко ће се скоро појавити, јер је данашње хаотично време не може родити, што више услед данашњих страшних прилика нарочито политичких, нису ни предувети дати.

Јован Цвијић био је међу најмаркантнијим, који је схватио дужности данашње генерације он је показао и може се рећи, непрестано показивао, пут и начин, како треба наше јединство изграђивати. Он је био зван, да нам га покаже, јер је био велики дух, светао, ничим немомућени, карактер. Осим тога, стоећи изван дневних политичко-партијских трзавица он је без икаквих предрасуда (он је предрасуде сматрао као тешку сметњу нашем је-

динству) могао чињенице добро уочити, објективно их оценити и несметано изрећи свој суд о њима. Испитавши непристрасно и темељно узроке, он је могао донети и објективне закључке, методом једног великог научника, зато је и могао упућивати на методе, којима ћемо сметње нашег јединства уклањати и уклонити, догод пуно јединство не буде коначно и остварено. Јединство, без којег нам нема напредка, а без којег је можда и сам опстанак наше државе и нације угрожен.

Што Јован Цвијић није постао вођа нације, можда главни узрок лежи у његовој аверзији према методама савремених политичких борби, код којих има далеко већу улогу од срца и ума — лакат. После смрти треба свакако да нам постане вођ духовни. И на нама је, да поћемо оним правцем, кога је он тако маркантно означио. И баш ради тога, од преке је потребе резултате његовог испитивања и његовог опсежног рада искористити и на њима базирати даља наша настојања.

Цвијић је националиста и умом и срцем, националиста једне јединстве-

динству) могао чињенице добро уочити, објективно их оценити и несметано изрећи свој суд о њима. Испитавши непристрасно и темељно узроке, он је могао донети и објективне закључке, методом једног великог научника, зато је и могао упућивати на методе, којима ћемо сметње нашег јединства уклањати и уклонити, дрогод пуно јединство не буде коначно и остварено. Јединство, без којег нам нема напредка, а без којег је можда и сам опстанак наше државе и нације угрожен.

Што Јован Цвијић није постао вођа нације, можда главни узрок лежи у његовој аверзији према методама савремених политичких борби, код којих има далеко већу улогу од срца и ума — лакат. После смрти треба свакако да нам постane вођ духовни. И на нама је, да поћемо оним правцем, кога је он тако маркантно означио. И баш ради тога, од преке је потребе резултате његовог испитивања и његовог опсежног рада искористити и на њима базирати даља наша настојања.

Цвијић је националиста и умом и срцем, националиста једне јединстве-

не југословенске нације, како он наглашује, знатне по броју преко 10 милијуна и по психичним особинама, знатне и по географском положају. Он воли свој народ, воли и земљу на којој он живи, њој као научник посвећује себе целога и свој живот. Као научник он је испитује у свим правцима, као учитељ он саветује и упућује како се тај рад има наставити, као пророк он гледа у њену ведру будућност. Он јасно уочује недостатке, испитује узроке, оцењује последице, упире у недостатке и погрешке прстом саветује, упућује и предлаже не би ли се ведра будућност осигурала.

Цео Цвијић је један низ огромног рада, напора и настојања, то показује цео његов живот, то показују његова огромна и многобројна дела, а нарочито то показују они многобројни чланци и говори, изнесени у четири велике књиге.

Поље Цвијећева испитивања је Балканско Полуострво, нарочито онај његов део на којем станује наш народ. Испитивање своје почиње геологијом па преко геомор-

фологије и антропогеографије, до-
пире до етнографије испитујући на-
рочито психичне особине нашег на-
рода и оцењујући утицај на народ
за тим утицај миграције, метана-
стаза. У метанастазама гледа нај-
благодарнији утицај на стварање
југословенске нације, чији стожер
творе Србохрвати и по својој бро-
јној надмоћи и по свом географском
централном положају и по својим
јединственим психичким особинама.

* * *

То су укратко мисли Јована Цви-
јића изнесене у информативном
чланку у јуну 1918 на француском
језику у Болоњи и Милану под на-
словом „Јединство јужних Сло-
вена.“ Цвијић је сматрао за пот-
ребно, да странцима, којима питање
југословенско није било никако поз-
нато или бар не доволно, прикаже
научним аргументима истинито ста-
ње и својим ауторитетом подкрепи
не би ли тиме олакшао његово
праведно решење.

Мисли су Цвијићеве толико важ-
не и од тако велике вредности да
би требале да уђу у читанке.

„Већ су први испитивачи — вели
Цвијић — опазили, да су заједничке
основне етничке црте Србо-Хрвата,

фологије и антропогеографије, до-
пире до етнографије испитујући на-
рочито психичне особине нашег на-
рода и оцењујући утицај на народ
за тим утицај миграције, метана-
стаза. У метанастазама гледа нај-
благодарнији утицај на стварање
југословенске нације, чији стожер
творе Србохрвати и по својој бро-
ној надмоћи и по свом географском
централном положају и по својим
јединственим психичким особинама.

* * *

То су укратко мисли Јована Цви-
јића изнесене у информативном
чланку у јуну 1918 на француском
језику у Болоњи и Милану под на-
словом „Јединство јужних Сло-
вена.“ Цвијић је сматрао за пот-
ребно, да странцима, којима питање
југословенско није било никако поз-
нато или бар не довољно, прикаже
научним аргументима истинито ста-
ње и својим ауторитетом подкрепи
не би ли тиме олакшао његово
праведно решење.

Мисли су Цвијићеве толико важ-
не и од тако велике вредности да
би требале да уђу у читанке.

„Већ су први испитивачи — вели
Цвијић — опазили, да су заједничке
основне етничке црте Србо-Хрвата,

Словенаца и Бугара. Констатовало се, да се неосетно разликују језици, којима се говори од Љубљане до Солуна и од Соче до Црнога Мора. Словенски лингвисти су први груписали ове народе под заједничким именом Јужних Словена, на супрот другим словенским народима, источним и западним Словенима. Као што су језици истоветни и слични тако су и основни обичаји и народна схватања.“

Ове сличности и падају тим више у очи што се је историја разноразвијала на Истоку и Западу, дакле доказ да је то наслеђе из пра-домовине. Осим језика заједничке су и основне психичке црте.

„Ове језичне и психичке сродности и многе друге, које су запретане тињале у југословенским народима једног дана су откривене; ова су се племена узајамно познала и почела су осећати да чине једну националну целину нарочито од турске инвазије у 15. веку и после великих миграција. Тада се родила свест о националном јединству.“

Приказујући заједничке борбе против Турака, миграције и њихове последице, заједничку књижевност,

те националне и политичке манифестације, констатује, да је већ Доситеј опазио асимилацију и изједначење, које се је било извршило у становништву и прокламовао народно јединство Србо-Хрвата и Словенаца.

Пуну реформу остварује Вук и Гај штокавским дијалектом као књижевним језиком. „Почев од ове епохе остварило се јединство у језику и књижевности. Али је Људевит Гај у исто време поставио себи пространије циљеве. Он је сматрао имена Србо-Хрвати и Словенци као обласна имена једног истог народа, и да би их избегао, усвојио је за означење целога народа име „Илири.“ Усвајајући назив „илирски“, Људевит Гај је имао пред очима политичке тежње. Име „илирство“ замењено је именом „југословенство“, захваљујући нарочито активности Штросмајера и Рачког, који су основали у Загребу 1867. год. Југословенску Академију знаности и Умјетности.

„Почевши од тог времена научници, књижевници и уметници су почели изграђивати програм народног јединства, инспиришући се заједничким идеалом о независној на-

рјудној држави. Та се акција непрестано наставља и нарочито је била јака ових последњих година пред светским ратом.“

„Затим је почела последња фаза овог развића, фаза политичка.“

Цео XIX век је један покрет за народно јединство Он не може више бити ни сломљен ни заустављен. Југословенско јединство је коначно запечаћено у овом рату. Доцније га треба учвршћивати и даље неговати.

Поступачно сливање, као што постоји на западу од Словенаца према Хрватима, постоји на истоку од Срба према Бугарима. Додирних тачака између Срба и Бугара је током историје пуно.

„Пропуштена је повољна прилика пре 1878. год. да се Бугари уједине са другим Југословенима није немогућно да Бугари приђу западним Југословенима у даљој или ближој будућности. Али је за то потребан један период мира, једне демократије, у којој треба просветити народне слојеве, нарочито у Бугарској.“

То је Цвијић написао јуна 1918 после свију грозота окупације Србије, толико је био пројект идејом народног јединства свију Југословена.

„Културно зближавање и уједињавање се постепено али трајно врши“ — запазио је Цвијић још год. 1911. и изнео у чланку „О народном јединству.“

„Готово је сасвим иза нас прва етапа, у којој се о културном јединству сањало, говорило и дискутовало; почела је већ периода рада дела и догађаја, који су нас знатно и не само политички зближили.“

„Али има и новијих и старијих утицаја (последњи одавно у нама сталожени), који нас привремено удаљују и растављају. Њих би требало оштро утврдити, и са свом пажњом дискутовати: изложити сумње и узајамна неповерења, којих има у извесним слојевима, дирнути у узроке и наћи средњу линију и средства да се они узроци затру. Примећава се да поједини одважни и широкогруди млађи људи смеју већ и томе да приђу. То ће се доцније сигурно радити трајно, методски и са планом.“

„Укратко: Све светле српско-хрватске главе морају тежити да се ми развијемо у знатан и оригиналан народ, који и ново ствара, а примљено од других култура пре-

иначава својим оригиналним и свежим духом, и сам располаже својом судбином; нећемо да постанемо закржљао и учмао народ, прожет релативно слабом поглавито имитаторском културом панонскога басена и суседних обласги, буџачки народ у Европи.“

Цвијић погледом у будућност, уверењем у срцу а на основу научних проматрања и аргументата закључује: „ја сам уверен да ће се доћи до резултата, које сам наговестио.“

До резултата може се доћи само онда, ако се води један систематски национални рад свију делова да се осети целина, сарадњом на свим пољима и међусобном помоћи. „Поједини народни делови — вели Цвијић у свом предавању „О националном раду“ (год. 1907) се ничим тако не вежу и не стапају у једну психичку целину, целину заједничког осећања“, као невољама трпљеним, саучешћем и помоћу, коју једни другима при том указују.“

Национални рад на изградњи нису вршили ни онда, када је Цвијић 1907 то предавање држао а ни данас га не врше политички људи.

Цвијић вели: „Многи људи не- прекидно се свађају, у целом њи- ховом раду превлађују лични мотиви, кашто простачка таштина, мотив један на другог и често су у стању изнети један о другоме и најневероватније инфамије.

То, па пакост, злоба и мржња ометају прави национални рад, па ометају и наше потпуно уједињење. А Цвијић и у тим појавама гледа љубав према земљи и верује, да су сви ови и овакови људи бољи но што се узајамно представљају. Те негативне појаве нашег јавног рада чине његов незнатањ део и зато ми као целина ипак одмичемо и напре- дујемо.

Тај закључак диктује Цвијићу национално самопоуздање, како сам вели.

Национални рад мора бити сми- шљен да нација буде увек спремна на велику акцију.

„Најпре треба почети онде, где је могућно најбрже извести процес формирања националног мишљења и рада. То најпре код наше најбоље интелигенције, која највише зна, затим код других људи бољих осе- ћања. Они треба да раде на национал-

ним питањима тако да се потпуно изгуби личност и личне таштине нарочито спољне сујете и тежње за положајима.“

Национални рад тражи и жртве. Он мора бити основан на љубави и истини.

„Нарочито — подвлачи Цвијић — не треба употребљавати познате шовинистичке фразе.“

„Вама је јасно — вели Цвијић — да ја мислим на истински патриотизам, не на партиотске фразе, које се по навици и у свакој прилици изговарају, не на патриотско брбљање не на патриотизам као ствар моде.“

„Патриотизам треба да је део живота сваког појединца, исто што и његов живот, тиме треба да је пројект живот сваке и најскромније личности у држави. Треба да уђе у крв да се сваки јавни рад врши само ради општих интереса иничега другог. И то треба тако да буде, да то није ствар размишљања већ инстикта.“

Сваки мора да инстиктивно стави народну целину и њене интересе испред себе и својих личних интереса. Само се тако у ствари од једног скупа личности прави народ.

„Даље треба тежити, да се снага једне политичке групе не само не употребљује ради партиских интереса, већ исто тако ни ради интереса поједињих крајева или поједињих личности“.

Онај ко хоће да води народ мора увести дисциплину, а себе мора непрекидно формирати.

„Без оваквих схватања — закључује Цвијић — не може један народ ни постати ни остати велики“.

Најнегативнија страна национализма је шовинизам, кога Цвијић често и врло оштро осуђује. Он је запрека оштре критике, која је потребна да се процени права способност и моћ државе и нације, шовинизам није никад национализам и не одговара српској психи.

„Срби су свом снагом и свим бићем својим представници правог национализма и тежње за својом и југословенском самосталношћу — утврђује Цвијић чињеницу у чланку „Анексија Босне и Херцеговине и српско питање“, а у поглављу „Српски и југословенски проблем“ (год. 1908) — само се на слободној националној основи може створити југосло-

венска културна и државна заједница“ тим пре, што постоји „јасно изражена тежња да цео југословенски комплекс од Трста до Солуна чини једну националну целину и развија културу на националној основи. Конфесије се потчињавају националном принципу.“ Ради тога, мисли Цвијић, није могло продрети аустријско клерикално — католичко Југословенство.

Католичко Југословенство Аустрије у суштини својој била је једна антијугословенска акција не само са својим тенденцијама, него са својом неприродном фикцијом, јер не Аустро-Угарска, него Србија је предестинирана — како Цвијић исправно износи у својој расправи „Јединство и психички типови динарских јужних Словена“ (год. 1914.) и по географском положају по пластици и према својој етничкој композицији, да веже или споји западне и источне југословенске земље и племена.

Код питања нашег уједињења главно је етничка композиција.

„Интересантно је испитати узroke, услед којих се одржало и развијало етничко јединство Југосло-

вена, један језик, исти примитивни народни поглед на свет, скоро исте основне физичке и нарочито психичке особине, од којих су неке код Срба најјаче изражене.“

„Важно је на првом месту то, што је југословенска маса досељена у VI и VII веку у динарске земље (и у области Мораве и Вардара) била у главном једноставна, са незнатним племенским и диалектним разликама (како је утврдио Јагић). Та првобитна једноставност чини полазну тачку за данашњу једнакост Југословена.“

Југословени везани су уз Динарску систему, коју су населили.

Цвијић мисли да је дејство геофизичке средине било јаче од културних и историјских утицаја. Динарска зона има за Југословене велики значај не само ради свог централног положаја, него, што је у њој народ највеће плодности и највеће експанзивности. Осим тога је динарска зона деловала да се консервирају и у истом правцу развијају примитивне особине Југословена, оне досељене југословенске масе.

Осим тога Динарци су својим крећањима инфильтрирали остале делове. Та метанастазична кретања утицала су у разним правцима, али увек благотворно.

„Поред значаја за конзервирање југословенских етнографских особина метанастазичке струје са динарске планинске зоне имале су и другу важну улогу. Њима су разношene не само првобитне етнографске особине, већ и оне, које је народ задобио у току историског и културног живота, особине преиначене под утицајем исторских до-гађаја и културних веза еволуционирана народна свест и историјске традиције.“

„Услед миграција јако су се измешали Срби, Хрвати и Словенци, упознали се ближе и навикли једни на друге. Тим је спремљено земљиште за културно и политичко јединство јужних Словена, покрет који је започео у првим деценијама XIX века!“

„Наше народно јединство — завршује Цвијић своје предавање „Сеобе и етнички процеси у нашем народу г. 1922 — не почива само на првобитном сродству наших

племена; не почива осим тога једино на једном српскохрватском књижевном језику и у неколико на заједничкој књижевности, као што се обично мисли. Заједничком књижевном језику претходила је дуга периода етничког и етнобилошког изједначивања и стапања у турско и млетачко доба. И због ње народно јединство имашире основе, праве народне основе, и нарочито у метанастазичкој области је много дубље него што то изгледа по неким данашњим појавама.“

Пресељавањем су се Југословени измешали и изједначавали и тиме се више но ичим другим одржало и учврстило њихово етничко јединство. Особити значај тих метанастазичких покрета Цвијић истиче врло често. То је један од важних узрока нашој етнографској целини, нашој заједници психичких особина. „Разлика нема квалитативних, т. ј. нових психичких особина, којих иначе не би било у осталој југословенској маси, већ само квантитативних“. Језгра је динарска система.

Стварањем наше државе — вели Цвијић у чланку „**О нашој држави**“ 1920 — испуниле су се две

идеје. „Једна је врло стара вековна, дубоко укорењена у свести српског народа: уједињење Српства. Друга је била скоро искључиво идеја мислилаца, књижевна идеја... Друга идеја има још да хвата корена... Услед заједничког државног и друштвеног живота, иста ће се осећања и мишљења распрострети на све шире народне слојеве у свима областима“.

Цвијић предвиђа, да се јединство неће спровести без кризе. Са свим природно, јер има другчијих начина живота, па и погледа на свет и живот, јер политичке и друштвене појаве наше државе постају компликованије. Прилагођивање мора извести поремећаје, кризе, сударе. Осим тога неки су политичари далеко од идеје ширег народног јединства. Многи су скептици, те оперишу са разном историјом и менталитетима. Они могу бити логични али њима Цвијић упућује, да има један инстинкт јачи од логике, по коме огромна већина осећа духовне, моралне и материјалне користи од заједнице и јединства.

„Треба се пре свега упознати“ зато „Рад узајамног познавања и

идеје. „Једна је врло стара вековна, дубоко укорењена у свести српског народа: уједињење Српства. Друга је била скоро искључиво идеја мислилаца, књижевна идеја... Друга идеја има још да хвата корена... Услед заједничког државног и друштвеног живота, иста ће се осећања и мишљења распрострети на све шире народне слојеве у свима областима“.

Цвијић предвиђа, да се јединство неће спровести без кризе. Са свим природно, јер има другчијих начина живота, па и погледа на свет и живот, јер политичке и друштвене појаве наше државе постају компликованије. Прилагођивање мора извести поремећаје, кризе, сударе. Осим тога неки су политичари далеко од идеје ширег народног јединства. Многи су скептици, те оперишу са разном историјом и менталитетима. Они могу бити логични али њима Цвијић упућује, да има један инстинкт јачи од логике, по коме огромна већина осећа духовне, моралне и материјалне користи од заједнице и јединства.

„Треба се пре свега упознати“ зато „Рад узајамног познавања и

идеје. „Једна је врло стара вековна, дубоко укорењена у свести српског народа: уједињење Српства. Друга је била скоро искључиво идеја мислилаца, књижевна идеја... Друга идеја има још да хвата корена... Услед заједничког државног и друштвеног живота, иста ће се осећања и мишљења распрострети на све шире народне слојеве у свима областима“.

Цвијић предвиђа, да се јединство неће спровести без кризе. Са свим природно, јер има другчијих начина живота, па и погледа на свет и живот, јер политичке и друштвене појаве наше државе постају компликованије. Прилагођивање мора извести поремећаје, кризе, сударе. Осим тога неки су политичари далеко од идеје ширег народног јединства. Многи су скептици, те оперишу са разном историјом и менталитетима. Они могу бити логични али њима Цвијић упућује, да има један инстинкт јачи од логике, по коме огромна већина осећа духовне, моралне и материјалне користи од заједнице и јединства.

„Треба се пре свега упознати“ зато „Рад узајамног познавања и

сарадње треба да почну они, који су данас на снази, а он ће се развити до заједничке словенске цивилизације радом млађих и будућих појасева“. („О основама јужнословенске цивилизације“, 1922.)

Словени уопште, па ни Југословени, нису имали своје самосталне цивилизације, или су је имали у малој мери, а „ничим се они данас не могу тако стопити у целину заједничког осећања и мишљења као својом самосталном цивилизацијом. Јер цивилизација се не намеће, већ постаје колаборацијом свију народних делова...“

„Тип самосталне југословенске цивилизације може се створити на основу најоригиналнијих и најплоднијих народних особина... Имамо dakле да утврдимо оне психичке особине Срба, Хрвата и Словенаца, које су се досад манифестовеле и показале као најоригиналније и најплодније“.

„Тежња за истином, тежња за правдом и способност пожртвовања која не познаје границе, то је идеализам најчистије врсте; то су

велике врлине, које могу послужити као основа за стварање праве цивилизације“.

„Неким особинама Срби, Хрвати и Словенци утичу друкчијим начином на развијање југословенске цивилизације. Тиме се они допуњују... У колико политички фактори могу утицати на развитак југословенске цивилизације, морала би им бити једна од главних тежња да смање површине трвења. То би била и дужност интелигенције“.

„Развитак самосталне југословенске цивилизације биће знатно олакшан и дубљи, ако нађемо интимне контакте са већом сродном средином са Словенством“.

Ова генерација не може дело уједињења довршити, не може јединство спровести, јер „дело народног уједињења збуњује неке главе, нарочито оне, које су се највише бавиле унутрашњом партијском политиком“.

„Несмемо се у том погледу обмањивати“, вели Цвијић у свом спису „Југословенска демократска лига“ (г. 1919.) „Предстоји знатан рад на развијању заједничке

државне свести, која треба да про-
дре у најшире народне слојеве...
рад на стапању Срба, Хрвата и Сло-
венаца у културно-националну це-
лину".

Надаље: „Морају сваки Србин,
Хрват и Словенац бити свесни да
не могу имати политичке сигурно-
сти ни самосталног и правог мате-
ријалног и духовног развитка без
јединствене државе. А ради ње мо-
рају се непрекидно ослобађати ре-
лигионалних и сепаратистичких нави-
ка и предрасуда које су се развиле
током историјске прошлости.

„На темељима, који већ постоје,
нарочито у науци, литератури и умет-
ности, а на основи народних осо-
бина, мора се створити самостална
југословенска цивилизација".

Да завршим са речима, које је
Цвијић изнео 1922 у свом преда-
вању „О организацији научног рада
у Војводини".

„Увек је потребан рад на етич-
ком формирању људи и на позна-
вању своје земље, а колико је то
тек данас потребно! Колико је важ-
но данас наглашавати, да је од пра-
ве вредности само онај рад, који и
друштву користи, који има социјал-

ну вредност; и нарочито је потребно да то продре у свест интелигенције и политичара. То тако спроводити да сви, којих се тиче, осете да се тиме жели њима помоћи и да виде како њихов egoизам може наћи рачуна у раду социјалне вредности.“

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРА „СЛАВИЈА“
НОВИ САД

Пашинева ул. бр. 3. Преко од Саборне Цркве.

Препоручује:

Цвијић: Говори и чланци књ. I-IV.	Дин. 200—
Др. Владан Ђорђевић: Мемоари	65—
Др. Ситон-Батсон: Сарајево	60—
Др. Н. Стојановић: Југославенски Одбор	40—
Стајић В.: Светозар Милетић, жив- вот и рад	40—
Др. Г. Јакшић: Европа и Вајсбр Србије	100—
Dr. Prelog: Slavenska Renesansa 1780.—1848.	100—
Dr. Prelog: Vizantijска култура	12—
Јовановић Слободан: Друга влада Милоша и Михаила	40—
Јовановић Слободан: О држави Уставно право	100—
Јовановић Слободан: Уставобра- нитељи	60—
Јовановић Слободан: Влада кнеза Милана I-II	200—
Скерлић Ј.: Историја књижевности	80—
Скерлић Ј.: Српска књижевност у XVIII. веку	80—
Скерлић Ј.: Омладина и њена књижевност	100—
Поповић Б.: Огледи из књижевни- и уметности I/II	90—
Стрика Б.: Фрушкагорски Мана- стири	50—
Др. Савковић Љ.: О лепоти	30—
Beer: Opća historija Socijalizma i soc. borbi	15—